

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ
STUDIJSKI PROGRAM PREDŠKOLSKO VASPITANJE I OBRAZOVANJE

Marija Šofranac

**UTICAJ SLIKOVNICE NA FORMIRANJE BUDUĆIH
ČITALACA U PREDŠKOLSKOM PERIODU**

MASTER RAD

Nikšić, 2024. godina

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ
STUDIJSKI PROGRAM PREDŠKOLSKO VASPITANJE I OBRAZOVANJE

**UTICAJ SLIKOVNICE NA FORMIRANJE BUDUĆIH
ČITALACA U PREDŠKOLSKOM PERIODU**

MASTER RAD

Mentorka: prof. dr Dušanka Popović

Kandidatkinja: Marija Šofranac

Br. indeksa: 6/22

Nikšić, 2024. godina

PODACI I INFORMACIJE O STUDENTU

Ime i prezime: Marija Šofranac

Datum i mjesto rođenja: 22.10.1993, Podgorica

Naziv završenog osnovnog studijskog programa i godina završetka studija: osnovni akademski Studijski program Predškolsko vaspitanje i obrazovanje, 2022. godine.

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv master studija: Master akademski Studijski program Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Naslov rada: Uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu

Fakultet na kojim je rad odbranjen: Filozofski fakultet–Nikšić

Naučna oblast: Metodika vaspitno–obrazovnog rada: Metodika govora i jezika

UDK, OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada: 4.12.2023. godine

Datum sjednice vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 6.12.2023. godine

Mentorka: prof. dr Dušanka Popović

Komisija za ocjenu/odbranu master rada: prof. dr Dušanka Popović

prof. dr Tatjana Novović

prof. dr Biljana Maslovarić

Lektor:

Datum odbrane:

Datum promocije:

IZJAVA O AUTORSTVU

Kandidatkinja: Marija Šofranac

Br. indeksa: 6/22

Na osnovu člana 22. Zakona o akademskom integritetu, ja dolje potpisana

IZJAVLJUJEM

pod punom krivičnom prijavom i materijalnom odgovornošću da je master rad pod nazivom „Uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu“ rezultat sopstvenog istraživačkog rada, da nijesam kršila autorska prava i koristila intelektualnu svojinu drugih lica i da je navedeni rad moje originalno djelo.

Nikšić, datum

Potpis studenta:

_____. godine

PREDGOVOR

Slikovnica je prva knjiga sa kojom se dijete susrijeće i ima značajnu ulogu u njegovom razvoju. To su knjige namijenjene prevashodno za predškolski uzrast (do šeste godine), s ciljem da dijete stekne prvu predstavu o svijetu koji ga okružuje. Generalno, slikovnice pomažu u vaspitanju djeteta, jer utiču na njegova osjećanja, stav, obogaćuju njegov rječnik, podstiču pozitivnu maštu, poboljšavaju kognitivne sposobnosti, razvoj logike i zadržavanja pažnje. Da bi se pomenuti i drugi uticaji slikovnice ostvarili u razvoju djeteta, jako je bitan njen sadržaj. Zato se vodi računa da sadržaj slikovnice bude pravilno osmišljen, da je vezan za zdravlje, sticanje osjećaja, osobina i navika ponašanja. Takođe, bitno je da sadržaj slikovnice bude vezan za upoznavanje odnosa u porodici, društvu i prirodi. Jedna od vrlo važnih uloga slikovnice je i razvijanje navike i ljubavi prema čitanju, odnosno da još u ranom uzrastu dijete zavoli knjigu. Dijete treba uključiti u aktivnost čitanja od najranije dobi, bez obzira na to što još uvijek ne zna čitati. Takva djeca kasnije lakše razvijaju svoje vještine čitanja. U ovom procesu je jako bitna uloga roditelja i vaspitača, a kasnije i učitelja.

Cilj ovog master rada je da sagleda uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. Rukopis je sistematizovan u šest poglavlja, svako sa svojim fokusom i doprinosom. U Uvodu je predstavljen kontekst i cilj istraživanja, kao i motivacija za istraživačku temu. U teorijskom dijelu bliže je opisano Područje istraživanja (2. poglavlje), koje je podijeljeno na nekoliko potpoglavlja: definicija slikovnice, istorijat razvoja slikovnice, svrha i uloga slikovnice, kvalitet slikovnice i vrste slikovnica. Treći dio bavi se značajem čitanja djeci predškolske dobi, gdje su predloženi rezultati koji govore o uticaju slikovnice na razvoj djeteta, sa posebnim naglaskom o važnosti čitanja djeci. U četvrtom poglavlju (Metodologija istraživanja) date su informacije o predmetu (s osvrtom na cilj) i hipotezama istraživanja, korišćenim metodama i detaljnijim opisom tehnike prikupljanja podataka (anketni upitnik), te ciljne

grupe (uzorak ispitanika). Peto, glavno poglavlje, Rezultati i diskusija rezultata istraživanja, podijeljeno je na dva potpoglavlja (analiza podataka dobijenih od vaspitača i analiza podataka dobijenih od roditelja), a u okviru njih izdvojeno je više podnaslova kao odgovor na svako postavljeno pitanje vaspitačima i roditeljima. Kratak i jasan pregled master rada, odnosno sumiranje dobijenih rezultata istraživanja, predloženo je u 6. dijelu (Zaključak). Nastojalo se korišćenje referentnih i novijih istraživačkih radova, koji su popisani u spisku Literature. Na kraju je u prilogu dat obrazac anketnog upitnika.

Osnovne studije, naravno i master, upisala i završila kao majka, a to ne bih uspjela bez svojih roditelja, zato im dugujem neizmjernu zahvalnost na životnu i studijsku pomoć. Takođe, koristim priliku da se zahvalim mentorki, prof. dr Dušanki Popović, koja je svojom preciznošću i poznavanjem problematike umnogome doprinjela kvalitetu ovog master rada. Izražavam zahvalnost i poštovanje i članovima Komisije, prof. dr Tatjani Novović i prof. dr Biljani Maslovarić.

“Dijete nikad nije premalo za slikovnice i knjige. Ne dati mu knjigu dok ne nauči čitati isto je što i ne pričati mu dok ne nauči govoriti”.

Penelope Leach

SAŽETAK

Master rad imao je za cilj da ispita uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. Potrebni podaci prikupljeni su putem anketnog upitnika, a uzorak je obuhvatio 50 vaspitača u vrtićima "Ljubica Popović" u Podgorici i 40 roditelja čija djeca pohađaju ovu javnu predškolsku ustanovu. Ispitanici su odgovarali na pitanja koja su se odnosila na predškolsku djecu uzrasta četiri do šest godina.

Rezultati ispitivanja pokazali su da se slikovnicama poklanja pažnja, kako u vrtićima tako i u porodičnom domu. Prosječno, slikovnice se djeci predškolske dobi čitaju dva do tri dana sedmično. Vaspitačice i roditelji su istakli da vrijeme trajanja čitanja u toku dana zavisi od interesovanja djece, ali da na tu aktivnost obično provedu 10 do 20 minuta. Prema iskustvu i procjeni vaspitačica, dvije najčešće aktivnosti koje djeca ispoljavaju u vrtiću kao pokazatelj predčitalačke motivacije su: donose slikovnice i traže da im se čita i žele da im se ista priča ponovo čita. Zainteresovanost za radnju priče koja mu se čita, dijete najčešće manifestuje kroz postavljanje pitanja tokom ili nakon čitanja slikovnice. Ispitivanje je dalje otkrilo da radno okruženje u vrtiću (mnoštvo pisanog materijala, dostupnog pribora za pisanje, pristup računaru i slično) pomaže razumijevanju koncepta slike i teksta, te predstavlja značajan podsticaj učenja pismenosti kod djece. Ljubav prema slikovnici i čitanju, djeca najčešće pokazuju na taj način što sami biraju slikovnicu, s interesovanjem i radošću slušaju dok im se čita i vole da drže i razgledaju slikovnicu. Generalno, vaspitačice i roditelji smatraju da čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda u značajnoj mjeri doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige. O značaju čitanja/pričanja djeci dosta je napisano, ali u odnosu na postojeća istraživanja, rezultati predloženi u ovom master radu još jedan su dokaz o važnosti uloge slikovnice tokom predškolskog perioda.

Ključne riječi: *slikovnica, čitanje, predškolski period, vaspitači, roditelji.*

ABSTRACT

The aim of this master's thesis was to examine the impact of picture books on the development of future readers during the preschool period. The necessary data was collected through a survey questionnaire, and the sample included 50 preschool teachers from the "Ljubica Popović" kindergarten in Podgorica and 40 parents whose children attend this public preschool institution. The respondents answered questions related to preschool children aged four to six years.

The results of the study showed that picture books are given attention both in kindergartens and at home. On average, picture books are read to preschool children two to three days per week. Teachers and parents noted that the duration of reading sessions during the day depends on the children's interest, but they typically spend 10 to 20 minutes on this activity. According to the experience and assessment of the teachers, the two most common activities that children engage in as indicators of pre-reading motivation are: bringing picture books and asking to be read to, and wanting the same story to be read to them again. Children often show interest in the plot of the story by asking questions during or after the reading. The study further revealed that the working environment in kindergartens (such as access to a variety of written materials, available writing supplies, access to computers, etc.) helps in understanding the concept between pictures and text, and represents a significant stimulus for literacy development in children. Children typically demonstrate their love for picture books and reading by selecting the book themselves, listening with interest and joy while being read to, and enjoying holding and looking through the picture book. Overall, both teachers and parents believe that reading picture books to children during the preschool period significantly contributes to shaping future readers and book lovers. While much has been written about the importance of reading and storytelling to children, compared to existing research, the findings presented in this master's thesis provide further evidence of the crucial role picture books play during the preschool years.

Keywords: *picture book, reading, preschool period, teachers, parents.*

SADRŽAJ

1. UVOD	11
2. PODRUČJE ISTRAŽIVANJA	13
2.1. Definicija slikovnice	13
2.2. Kratak istorijat razvoja slikovnice	13
2.3. Funkcije slikovnice	16
2.4. Kvalitet slikovnice	18
2.5. Vrste slikovnica	19
2. PREGLED ISTRAŽIVANJA O ZNAČAJU ČITANJA DJECI PREDŠKOLSKE DOBI	24
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	30
4.1. Hipoteze istraživanja	30
4.2. Predmet istraživanja	30
4.3. Cilj istraživanja	31
5. REZULTATI I DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	33
5.1. Rezultati prikupljanja podataka	33
5.2. Analiza podataka dobijenih od vaspitača i rezultati analize	34
5.2.1. Sedmična učestalost čitanja slikovnica djeci u vrtićima	34
5.2.2. Dnevna učestalost čitanja slikovnica djeci u vrtićima	35
5.2.3. Izbor slikovnica u vrtićima za djecu uzrasta 4-6 godina	37
5.2.4. Dječje aktivnosti u vrtiću kao pokazatelj predčitalačke motivacije	38
5.2.5. Ispoljavanje zainteresovanosti djece za radnju priče koja mu se čita	40
5.2.6. Značaj opremljenosti vrtića/radne sobe za razvoj predčitalačkih vještina	42
5.2.7. Pokazatelji interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju kod djece	44
5.2.8. Biblioteka kao dio ambijenta u vrtićima	46
5.2.9. Percepcija vaspitačica o uticaju čitanja slikovnica predškolskoj djeci na formiranje budućih čitaoca i ljubitelja knjige	47
5.3. Analiza podataka dobijenih od roditelja i rezultati analize	49

5.3.1. Da li roditelji čitaju slikovnice svojoj djeci	49
5.3.2. Sedmična učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci	50
5.3.3. Dnevna učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci	51
5.3.4. Da li roditelji tokom ili nakon čitanja slikovnice razgovaraju sa svojom djecom o priči i slikama	53
5.3.5. Odgovor roditelja na pitanje koliko slikovnica ima njegovo dijete	54
5.3.6. Saznanje roditelja o čitanju slikovnica djeci u vrtiću	55
5.3.7. Znanje roditelja o značaju čitanja slikovnica djeci	57
5.3.8. Odgovor roditelja na pitanje koje aktivnosti realizuju sa svojom djecom u porodičnom okruženju u cilju razvoja ljubavi prema čitanju	58
5.3.9. Percepcija roditelja o uticaju čitanja slikovnica predškolskoj djece na formiranje budućih čitaoca i ljubitelja knjige	60
6. ZAKLJUČAK	62
LITERATURA	67
SPISAK SLIKA	71
SPISAK TABELA	73
PRILOG 1 - ANKETNI UPITNIK ZA VASPITAČE	75
PRILOG 2 - ANKETNI UPITNIK ZA RODITELJE	77
PRILOG 3 - SAGLASNOST NADLEŽNOG MINISTARSTVA ZA REALIZACIJU ISTRAŽIVANJA	79

1. UVOD

Slikovnica je početni izvor saznanja i uvođenja djece u svijet pismenosti. S obzirom na to da je slikovnica namijenjena djeci najranije dobi i da ima značajan uticaj na cjelokupni njihov razvoj, jako je bitna uloga odraslih, jer od njih zavisi da li će i kako dijete biti upoznato sa tom prvom knjigom. Slikovnica podstiče dijete da uočava, razmišlja i verbalno se izražava, pomaže mu u razvijanju mašte, emocija i usvajanju estetskih i drugih stavova. Dakle, kroz umjetnički oblik koga čine slike i tekst, slikovnica ima za cilj da djetetu otkrije novi svijet, prikaže odnose u porodici, društvu i prirodi, ali i da razvija predčitalačke vještine i pismenost. Istraživanja pokazuju da se sa čitanjem slikovnica može početi odmah po rođenju djeteta i da to treba da postane svakodnevica. Zato je bitno da roditelji i vaspitači slikovnicu približe djeci još u najranijoj dobi.

Glavni motiv za realizaciju ovog istraživanja jeste ukazivanje na značaj predškolskog perioda za proces sistematskog opismenjavanja u školi i razvoj budućih čitalaca, kao i razvoj ljubavi prema knjigama u trenutku kada postoji mnogo digitalnih i lako dostupnih izazova koji zamjenjuju knjigu. Čuvena hrvatska psihološkinja Mira Čudina–Obradović ističe da je često čitanje slikovnice djetetu vrlo važan korak u razvoju pismenosti, jer kada roditelj/vaspitač izgovori niz riječi, one se pretvaraju u priču, s ciljem da dijete postepeno shvati vezu između slike, pisanog teksta i priče. Osim toga, kada se djetetu češće čita, ono će početi da primjećuje neka osnovna pisana pravila, npr. da čitanje počinje na prvoj stranici, da se čita u redovima s lijeva na desno i odozgo na dolje. Vremenom će dijete uočiti da svaka rečenica počinje velikim slovom, da se riječi sastoje od slova i tako će postepeno usvajati i druga pravila pisanja. Dakle, kada se djetetu češće čitaju slikovnice i druge knjige, ono uočava i tehničke karakteristike pisma, odnosno stiće odlične predčitalačke vještine koje će mu kasnije omogućiti da uživa u čitanju knjige (Čudina–Obradović, [2004](#); [2008](#)).

Polazeći od činjenice da slikovnica ima značajnu ulogu u razvoju djeteta, glavni cilj master rada je da se, pozivanjem na referentnu literaturu i kroz istraživačku komponentu, ukaže na njen uticaj na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. Kako je već pomenuto, istraživačka komponenta realizovana je primjenom anketnog upitnika s jasno definisanim pitanjima za vaspitače u dječijim vrtićima u Podgorici i za roditelje čija djeca pohađaju te predškolske ustanove. U daljem tekstu, vaspitač/vaspitačica ima isto značenje, kao i pojam ispitanik koji podrazumijeva vaspitača ili roditelja.

Ovaj master rad ima za cilj da ukaže na uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. Koristeći relevantnu literaturu, predložena su osnovna saznanja o slikovnici i njenom uticaju na razvoj djeteta. Istraživačka komponenta realizovana je korišćenjem anketnog upitnika, koji je bio struktuiran posebno za vaspitače i za roditelje čija djeca pohađaju vrtić.

2. PODRUČJE ISTRAŽIVANJA

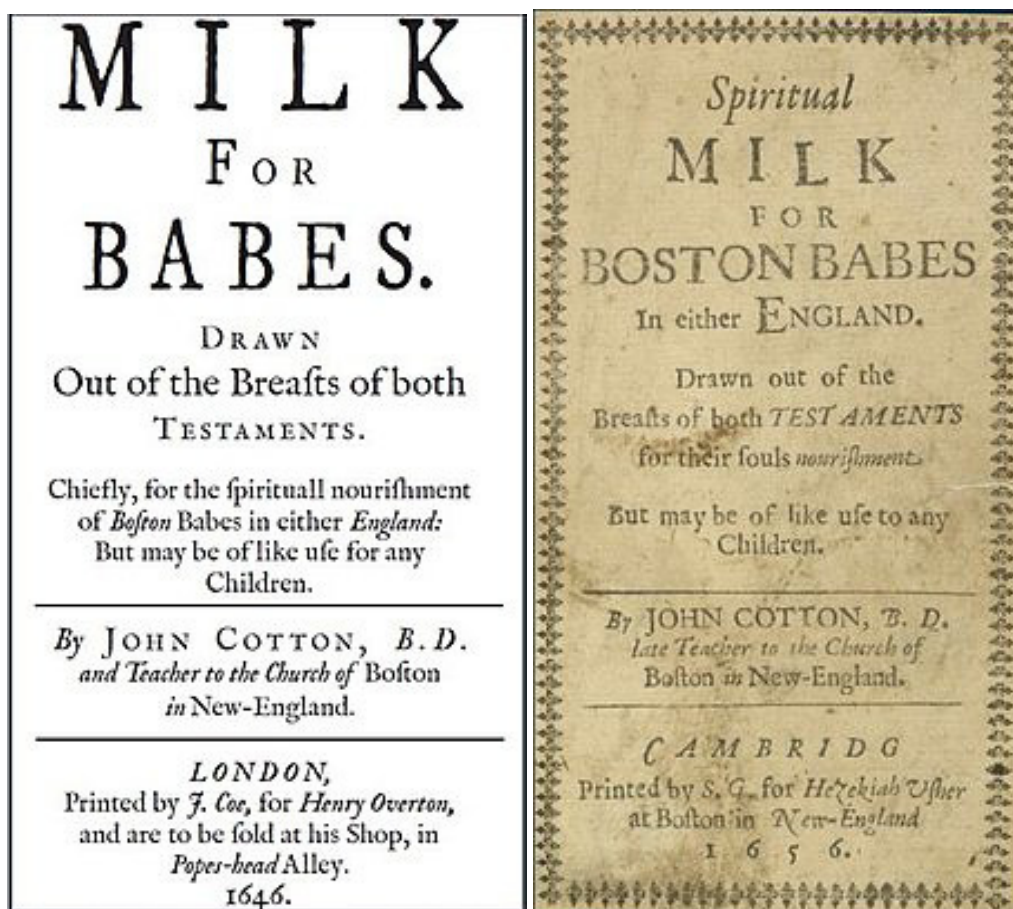
2.1. Definicija slikovnice

Slikovnica je knjiga za najmlađe u kojoj ilustracije i tekst zajedno pričaju priču. Namijenjene su djeci koja još ne znaju čitati i pomažu im u sveukupnom razvoju. Međutim, pojam slikovnice vezuje se i za knjige namijenjene djeci koja tek počinju da čitaju. U takvim slikovnicama date su kratke i jednostavne priče, tekst, dakle, ima primarni značaj, dok su slike sekundarne. Značaj ilustracija u slikovnicama je neprocjenljiv, jer slike pomažu djeci da razumiju kontekst teksta, dajući vizualne naznake značenju riječi na stranici. Osim toga, ilustracije slikovnica jačaju djetetove vještine zapažanja, jer se u umjetnosti često događa više nego što je navedeno u tekstu. Sadržaj slikovnice je prilagođen uzrastu djeteta i koliko god izgledao jednostavan on mora biti stručno osmišljen, kako bi likovno–estetski i vaspitno–obrazovni djelovi predstavljali kvalitetnu cjelinu. Slike u slikovnicama treba da ističu suštinu onoga što se prikazuje, zato su generalizovane, bez mnogo podataka i detalja. Dakle, slikovnica je prva knjiga sa kojom najmađi dolaze u kontakt posredstvom roditelja i drugih osoba koje o djetetu brinu i važno su sredstvo za razvoj govora, mašte, spoznaje i stvaralašta (Martinović & Stričević, 2011). Najjednostavnije rečeno, *slikovnica se može definisati kao prvo likovno–literalno djelo koje dijete susrijeće i doživljava svojim različitim čulima* (Verdonik, 2015). U svakom slučaju, ta prva informativno–vaspitna funkcija slikovnice (Čačko, 2000) je od ogromnog značaja za dalji razvoj djeteta.

2.2. Kratak istorijat razvoja slikovnice

Na osnovu dostupne literature, prve knjige za djecu pojavljuju se sredinom 17. vijeka. Naime, sveštenik Džon Koton (John Cotton) objavio je prvu dječju knjigu 1646. godine u Londonu, pod nazivom *Mlijeko za bebe* (Milk for Babes). Knjiga je 1656. godine

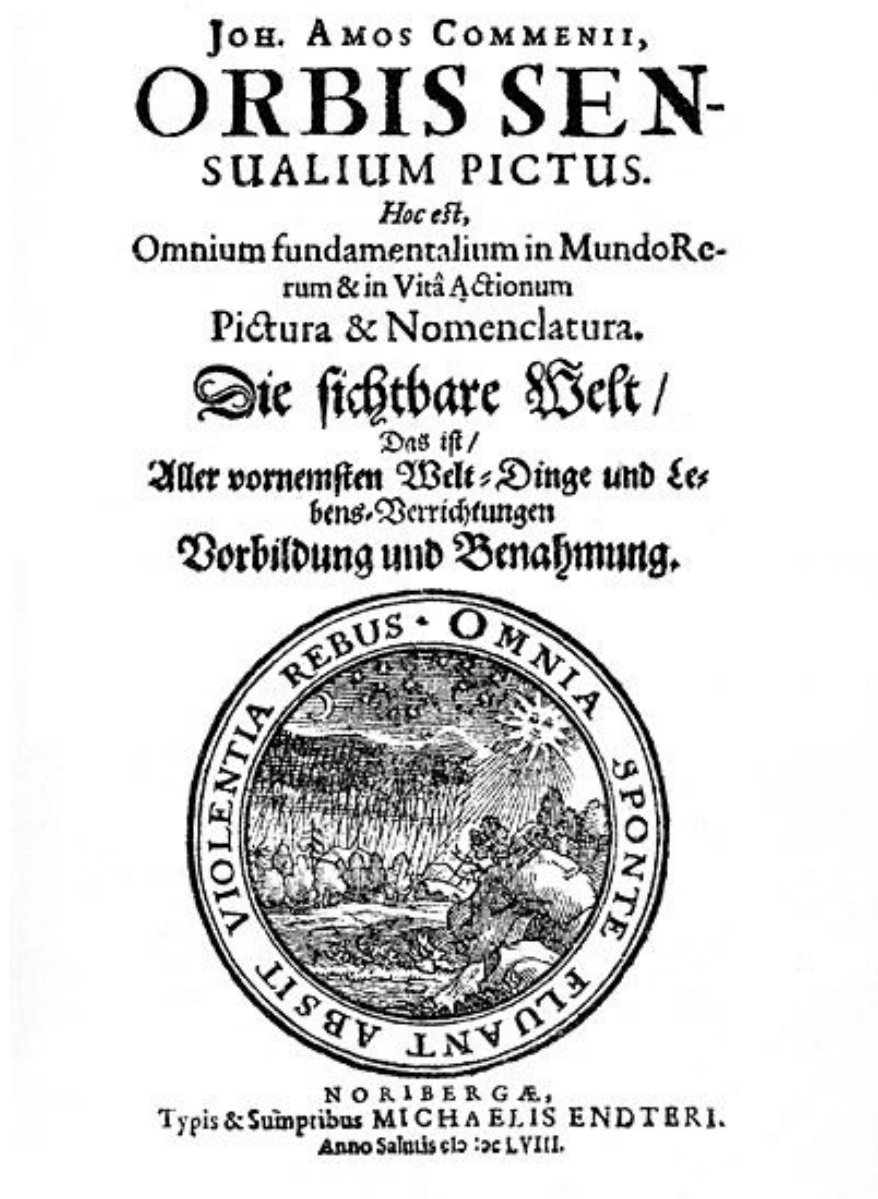
štampana i u Novoj Engleskoj, britanskoj koloniji u Sjevernoj Americi (slika 1), ali pod naslovom *Duhovno mlijeko za bostonske bebe* (Spiritual Milk for Boston Babes), a bila je namijenjena za vjerskom učenju djece (Royster, 2013).

Slika 1. Naslovna strana prve dječje knjige autora John-a Cotton-a, izdanja iz 1646. (lijevo) i 1656. godine (desno) (Royster, 2013).

Jan Amos Komenski, čuveni češki pedagog, 1658. godine objavljuje prvu ilustriranu knjigu za djecu, koja se smatra pretečom slikovnice. Njegova knjiga, *Orbis Pictus Sensualium* (Svijet u slikama), imala je udžbenički karakter (slika 2), jer je bila namijenjena za učenje latinskog jezika. Knjiga je imala brojne ilustracije nežive prirode, botanike, religije i tadašnjih ljudskih aktivnosti. Ovo djelo je po prvi put ukazalo na značaj ilustracije kao pomagala u učenju (Bardeen, 2009) i nakon prevoda na engleski jezik dobilo je titulu prve engleske slikovnice (Batinić & Majhut, 2001). Prekretnica u korišćenju i razumijevanju značaja slikovnice desila se početkom 19. vijeka, kada se

pojavljaju prve ilustracije u boji. Od tada slikovnice postaju sve bogatije slikama i bojama (Batinić & Majhut, 2001), ali i privlačnije za djecu. Naime, digitalni etar je negativno uticao na korišćenje štampanih knjiga, tako da se pojedini žanrovi danas i ne objavljuju, ali publika slikovnica i njihov kulturni status nastavlja da raste (Marcus, 2023).

Slika 2. Naslovna strana prve dječje slikovnice iz 1658. godine, autor Jan Amos Komenski (<https://mostre.cab.unipd.it/fondopeccile/it/50/un-best-seller-europeo-d-altri-tempi-l-orbis-sensualium-pictus-di-jan-amos-comenius>)

2.3. Funkcije slikovnice

Do sredine 20. vijeka preovladavalo je mišljenje da je pismenost vezana isključivo za početak školovanja, odnosno da učenje čitanja i pisanja treba početi od 6 i po godina, dakle, kada dijete formalno polazi u prvi razred osnovne škole. Takvo shvatanje je napušteno, jer se na pismenost počinje gledati u širem kontekstu, prije svega kao na neodvojivi dio jezika. Takav pristup doveo je do značajnih pomaka u konceptualizaciji ranoga djetinjstva i pismenosti. Drugim riječima, od 1970-ih godina početak pismenosti se sve više veže za predškolski period, odnosno za fazu koja počinje gotovo od samog rođenja djeteta (Gillen & Hall, 2013). Pozivajući se na druge istraživače, Martinović & Stričević (2011) pominju da "rana pismenost podrazumijeva sve ono što dijete zna i može u području čitanja i pisanja prije nego što samostalno čita i piše". S obzirom na to da je u pitanju predškolska dob, autori ističu da je uloga porodice u podsticanju razvoja rane pismenosti i utemeljenju kasnijeg učenja višestruka i gotovo nenadoknativa.

U današnje vrijeme preovladava mišljenje da pismenost treba razvijati od djetetovog rođenja. Sposobnosti razumijevanja i govora, odnosno vještine čitanja i pisanja se tokom razvoja prožimaju, a to znači da ih ne treba posmatrati kao faze koje se nadovezuju, u smislu da npr. usvajanje naredne sposobnosti zavisi od razvoja prethodne. Moglo bi se zaključiti da slikovnice imaju značajnu ulogu u razvoju i prožimanju pomenutih i drugih sposobnosti i vještina, generelano da su važno sredstvo koje može uticati na razvoj djeteta (Martinović & Stričević, 2011). Dakle, slikovnice su od samog nastanka imale jasnu svrhu i ulogu, odnosno generalnu funkciju da služe kao sredstvo koje pruža različite potencijale za razvoj djeteta. One se danas koriste u porodici i za potrebe učenja u vrtićima i školama, ali uspješnost ostvarivanja osnovne funkcije slikovnice zavisi od više faktora: učestalosti korišćenja, posvećenosti odrasle osobe koja čita, sposobnosti djece kojima se čita, odabira adekvatne slikovnice i drugih faktora.

Brojne su funkcije slikovnice, ali Čačko (2000) kao najznačajnije navodi sledeće: informativno–vaspitnu, spoznajnu, iskustvenu, estetsku, zabavnu i govorno–jezičku. Moglo bi se reći da je glavna funkcija slikovnice da kroz dati sadržaj informiše i vaspitava dijete, odnosno da upozna svijet koji ga okružuje i da ga uči lijepom ponašanju, higijeni, zdravlju, odnosima u porodici i izražavanju osjećanja. Jedan od ciljeva sadržaja

slikovnice je da omogući djetetu provjeravanje njegovih spoznaja i znanja o svijetu koji ga okružuje, odnosima i pojavama u njemu. Socijalizacija i kulturalizacija djeteta je tijesno povezana sa zajednicom u kojoj se ono podiže, ali slikovnica mu omogućuje proširivanje vidika i upoznavanje sa drugim kulturama i svijetom izvan granica roditeljskog doma. Na taj način dijete stiče nova iskustva, jer mu je pružena mogućnost da kroz slikovnicu doživi mnogo toga što ne može doživjeti neposrednim iskustvom. Osim što lijepe ilustracije čine slikovnicu privlačnijom, estetska funkcija slikovnice ima za cilj da kod djeteta razvija osjećaj za lijepim i probudi različite emocije i doživljaje. Zabavna funkcija slikovnice je vrlo važna u razvoju djeteta. U društvu sa slikovnicom, dijete treba da se zabavlja i u njoj uživa, da je doživljava kroz igru i tako upija znanja. U suprotnom, ako je djetetu dosadno, slikovnica neće postići očekivani efekat. Da bi dijete razvilo ljubav prema čitanju, odrasla osoba treba da prikaže doživljaj čitanja slikovnice kao nešto što je zabavno i uzbudljivo. Sa prethodnim se prepliće i dopunjuje govorno–jezička funkcija, koja se ostvaruje u svim pomenutim. Djeca koja često koriste slikovnicu osnovna znanja o glasovima i slovima, vještini čitanja, stiču upravo upoznavajući maštoviti svijet slikovnica. Na taj način dijete obogaćuje svoj vokabular i upoznaje pojam teksta i pravila pisanja (tabela 1).

Tabela 1. Funkcije slikovnice, prema Čačko (2000).

Funkcija	Svrha i uloga funkcije
SPOZNAJNA	Provjera znanja i spoznaja o stvarima, odnosima i pojavama.
ISKUSTVENA	Pružanje posrednog iskustva – saznanje o nečemu što dijete još nije doživjelo ili ne može doživjeti.
ESTETSKA	Izaziva različite osjećaje i doživljaje, razvija osjećaj za lijepo.
GOVORNO–JEZIČKA	Razvoj fonemske i fonološke osviještenosti, morfološki i sintaktički razvoj, usvajanje i bogaćenje rječnika.
ZABAVNA	Preduslov za ostvarivanje svih funkcija.
INFORMATIVNO–VASPITNA	Razvoj sposobnosti analize, sinteze, relacija, poređenja, rješavanja problema, usvajanje svijeti i slike o sebi.

2.4. Kvalitet slikovnice

Da bi slikovnica ostvarila prethodno pomenute funkcije, odnosno imala svoju podsticajnu ulogu u razvoju djeteta, neophodno je da posjeduje estetski kvalitet i da ima edukativnu vrijednost. Stvaraoci slikovnice treba da ispune visoke zahtjeve, kako bi prva knjiga djeteta uspješno ostvarila potencijal. Pri procjeni kvaliteta slikovnica u obzir se uzimaju sljedeći kriterijumi (Popović, 2023):

- likovna obrada tematike i kriterijumi likovne umjetnosti uopšte, korektnost jezika i kriterijumi vrednovanja sa stanovišta književnosti,
- opremljenost slikovnice tj. njena likovno-tehnička rješenja i njihova usklađenost s namjenom slikovnice određenom uzrastu (oblik, veličina, primjerenost poveza),
- način na koji je tema obrađena kada su problemske slikovnice u pitanju.

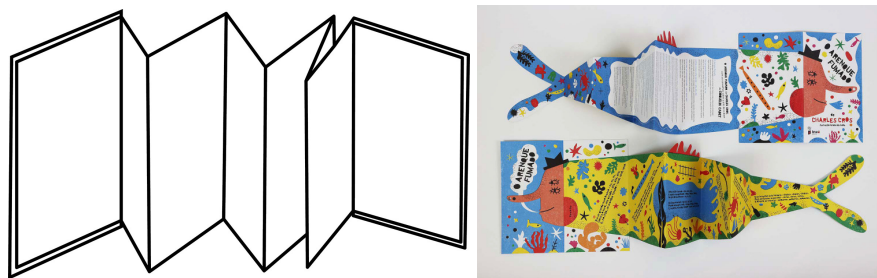
Na osnovu vlastitih istraživanja i poziva na brojne izvore, Popović (2023) ističe da je put do dobre i prave prve knjige za djecu slojevit i da zahtijeva multidisciplinarni timski rad, prije svega pisca, ilustratora, pedagoga i likovnotehničkog urednika, ali je bitna i uloga posrednika (roditelji, vaspitači, bibliotekari i prodavci knjiga). "Samo smišljenim povezivanjem svih ovih karika može se postići cilj da se i putem knjige djeci nude prave vrijednosti i sadržaji".

U mnogim naučnim radovima se ističe značaj kvaliteta slikovnice (npr.: Majhut & Zalar, 2012; Stakić, 2014; Koss, 2015; Babb et al., 2018), a Čudina–Obradović (2008) smatra da su kvalitetne slikovnice one čiji je tekst napisao pisac za djecu i slike ilustrirao slikar. Drugim riječima, pomenuta autorka ističe da je kvalitetna slikovnica ona koja pozitivno utiče na kognitivni i socijalni razvoj djeteta, kako preko estetskih iskustava koje ono doživljava "čitanjem", tako i kroz emocionalna iskustva koja slikovnica pruža djetetu. Dakle, kvalitet slikovnice se procjenjuje prema tekstu i ilustracijama, te prema njihovoj međusobnoj usklađenosti. Stričević (2006) naglašava da tekst slikovnice treba biti: prilagođen uzrastu djeteta, kako bi mogao da razumije poruke koje ona prenosi, zanimljiv, smislen i pisan jasnim i razumljivim jezikom. Kada su u pitanju ilustracije u slikovnici, autorka ističe da one trebaju biti: "jednostavne i djetetu razumljive, estetski vrijedne, skladnih boja i odgovarajuće poruke koju prenose da bi razvijale djetetov

smisao za lijepo, realne kada djetetu pojašnjavaju neke pojmove, maštovite kada prate radnju koja dijete uvodi u svijet stvaralaštva i mašte i obogaćuju doživljaj, s manje detalja za mlađu djecu, bogatije i složenijih kompozicija za stariju djecu". S obzirom na to da je riječ o predškolskoj dobi, treba voditi računa i o njihovoj sigurnosti, posebno kada su u pitanju djeca u prvim godinama života, u smislu da korice slikovnice budu bez oštrih ivica (zaobljene) i da se koriste boje koje su postojane i neotrovne. Osnovno pravilo prepoznavanja dobre i vrijedne slikovnice je navođenje imena autora i ilustratora na naslovnici. U suprotnom, ako se radi o anonimnoj slikovnici, to je često pokazatelj da je u pitanju manje vrijedno i loše djelo (Stričević, 2006).

2.5. Vrste slikovnica

Postoji nekoliko klasifikacija slikovnica, zavisno od izabranog kriterijuma. Kao kriterijum za podjelu slikovnica na vrste, najčešće se koristi: oblik, struktura izlaganja, sadržaj, tehnika oblikovanja i učešće recipijenata (Majhut & Zalar, 2012). Primjera radi, prema obliku izdvaja se pet vrsta slikovnica: leporelo, pop–ap, nepoderiva, multimedijaska (digitalna) i slikovnica igračka. Leporelo je slikovnica oblika harmonike, a Ramos (2019) ističe da je ideja za ovakav format knjige nastala s ciljem da se iskoristi njihov jedinstveni povež i višestruki način na koje se takve knjige mogu čitati kako bi se stimulirala posebna fizička i kognitivna interakcija sa čitaocima svih uzrasta. Leporelo slikovnicu karakteriše duga traka papira tako da se sve stranice mogu gledati istovremeno, ali može se i presaviti, odnosno dobiti oblik konvencionalne knjige (slika 3).

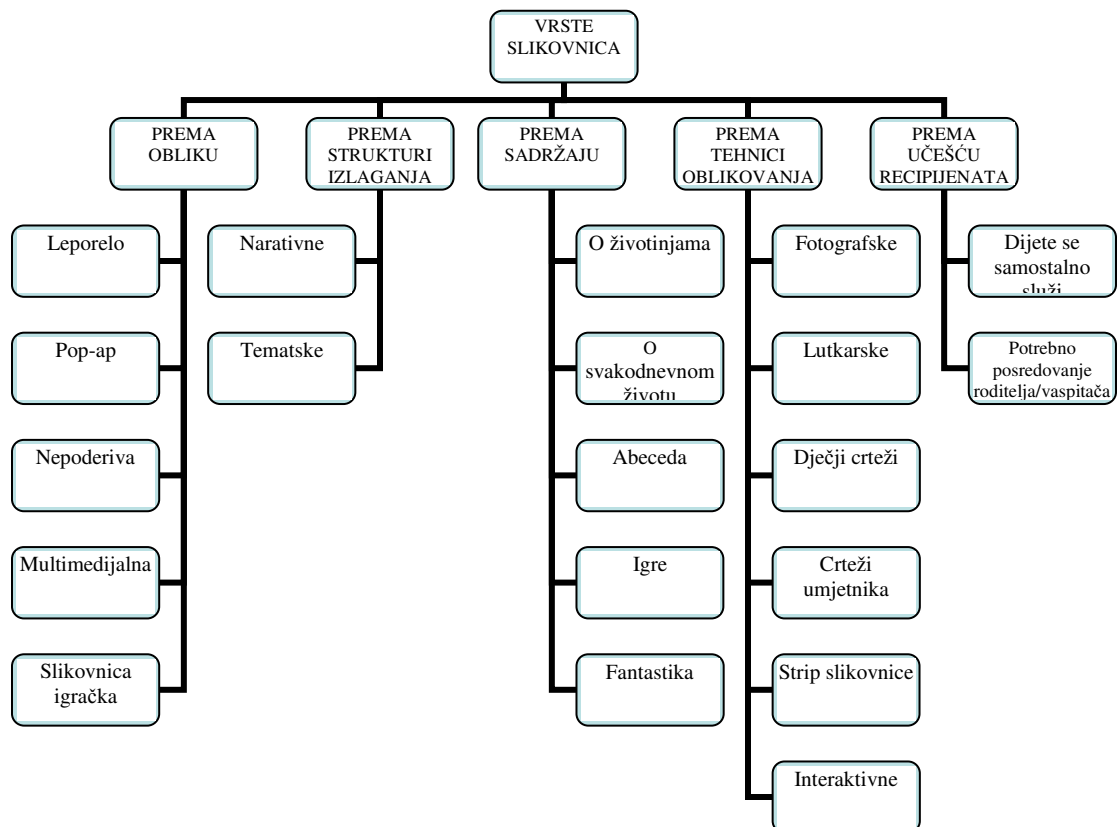
Slika 3. Primjer slikovnice liporelo (harmonika) (Ramos, 2019)

Pop–ap (pop–up) slikovnica je trodimenzionalna knjiga kod koje okretanjem stranica ilustracije "iskaču" u prostor (slika 4). Ovakav format se često primjenjuje kod čestitki i nekog reklamnog materijala. Konstrukcija slikovnice ovog tipa ima za cilj dinamičniju, interaktivniju i zabavniju vezu sa djetetom (Simić, 2015).

Slika 4. Primjer slikovnice Pop–ap (Simić, 2015)

Sa pojavom računara nastale su i multimedijalne slikovnice, odnosno digitalne knjige koje uključuju vizuelni i zvučni efekat (Li & Bus, 2023). Slika 5 pokazuje vrste slikovnica prema pet pomenutih kriterijuma.

Slika 5. Vrste slikovnica prema Majhut & Zalar (2012).

Postoje i druge podjele slikovnica, pa tako Batarelo Kokić (2015) navodi pet osnovnih vrsta:

1. *Slikovnice za početne čitače* su one koje djeca mogu čitati sama ili uz pomoć odraslih. Pomenuta autorka navodi da se u novijim radovima digitalne slikovnice svrstavaju u ovu kategoriju.

2. *Slikovnice koje se vezuju za određeni koncept* se koriste za upoznavanje sa slovima, brojevima, veličinama, bojama i oblima. U ovu kategoriju spadaju i one slikovnice koje kombinuju koncepte (npr. slova i brojeve).

3. *Digitalne slikovnice* mogu biti skenirane štampane, zatim u vidu filmske forme, igre i sl.

4. *Slikovnice igračke* su sve zastupljenija kategorija, prepoznatljiva po interakciji koju dijete ima sa slikovnicom. U ovu kategoriju spadaju kartonske (slikovnice izrađene od kartona sa čvrstim/zaobljenim ivicama), pomenute pop–ap, zatim preklopnice (slikovnice koje imaju preklope koji skrivaju neke djelove slike) i slikovnice sa izrezima (izrezani djelovi su u funkciji poboljšanja priče tako da se neki djelovi skrivaju, a kasnije otkrivaju).

5. *Slikovnice u stihovima* uključuju poeziju, uspavanke, brojalice i druge tekstove s rimom.

Slikovnice i druge interaktivne knjige za djecu su najbolji način upoznavanja sa svijetom koji ih okružuje. Upravo ti brojni interaktivni elementi čine slikovnicu i igračkom, ne samo knjigom. Osim što su idealne za učenje i usvajanje prvih pojmova, slikovnice kod djeteta razvijaju pozitivan odnos prema knjizi i čitanju. Treba pomenuti da je poslednjih godina digitalna slikovnica sve prisutnija kod djece. Međutim, različiti su rezultati istraživanja o efektima digitalnih slikovnica na učenje, jer neki autori smatraju da bi takve knjige mogle da podstaknu i postanu osnov za razvoj pismenosti u ranom djetinjstvu, dok drugi, pak, imaju i dalje skeptičan stav prema integraciji tehnologije u slikovnice (Bai et al., 2022). U svakom slučaju, moglo bi se reći da je generalna funkcija slikovnice edukacija djece. Vizek–Vidović & Hrabar (1999) ističu da je edukativna ona slikovnica čiji je sadržaj posvećen svakodnevnim stvarima, odnosno one koje prenose

znanje, za razliku od problemskih koje su fokusirane na problem. Na slici 6 prikazani su primjeri edukativnih slikovnica.

Slika 6. Primjeri naslovnih strana edukativnih slikovnica¹

¹ <https://www.aktuelno.me/crna-gora/promocija-edukativne-slikovnice-za-djecu-zanimljivi-svijet-sporta-na-sajmu-knjiga/>
<https://shop.skolskaknjiga.hr/djeca-i-mladi/djeca/bojanke-i-slikovnice.html?dir=asc&order=pozicija&p=5>
<https://libri.hr/knjiga/knjige-za-djecu-mlade-i-tinejdere-knjige-za-djecu-slikovnice/matematike-prie-kako-se-oduzima-58746>
<https://shophr.invalidnost-uspeh.com/category?name=prve%20slikovnice%20za%20bebe>
<https://www.vulkani.rs/decje-knjige/4398-razigrane-slikovnice-zivotinje>
<https://www.publikpraktikum.rs/proizvod/311/magicna-knjiga-zanimanja-ljudi>

Edukativne slikovnice su, dakle, one koje su namijenjene za razvoj govora, upoznavanje životinja, sportskih vještina, učenje matematike i druge. Slikovnica za učenje matematike za predškolce je koncipirana tako da djeca kroz zabavu i bojenje slika uče brojeve i vježbaju njihovo pisanje. Doživljavanje broja djeteta stiže još u prvoj godini, jer nauči da ima jedan nos, dvije noge, dva oko i slično. Obično su za djecu uzrasta 1–3 godine namijenjene slikovnice o životinjama. Inače je to uzrast kada djeteta intenzivno razvija govor. Preko slikovnica djeteta upoznaje brojne divlje i pitome životinje iz prašuma, okeana, pustinja i farmi. Naravno, živa riječ je najbolji način za razvoj govora, zato je neophodno da se djeci priča i čita od najranijeg uzrasta. Vaspitačima i roditeljima slikovnica može koristiti za raznovrsna istraživanja razvoja dječijeg govora, a Mrkalj (2016) ističe da je jako bitna uloga različitih igara namijenjenih predškolskom uzrastu, koje podstiču razvoj govorne kulture.

U radu sa djecom mlađom od tri godine koriste se slikovnice sa manje elemenata i gotovo bez teksta, napravljene od tvrdog materijala, koje su jedna vrsta igračke. Za djeteta u trećoj godini namijenjene su slikovnice sa dosta slika na osnovu kojih povezuje fabulu ponuđenog sadržaja. U četvrtoj godini života interesantne su slikovnice sa mnoštvom detalja koji podstiču maštu, pa djeteta samo prepričava. U petoj godini koriste se slikovnice sa kraćim tekstom, koje uče djeteta da samo formira prve rečenice. Preko slikovnica djeteta saznaje mnoga ljudska zanimanja, kao npr šta rade vatrogasci, pekari, slikari, ljekari i ostali. Do ovih saznanja djeca dolaze i lijepljenjem sličica ili rješavanjem stimulativnih zadataka, a na taj način razvijaju koncentraciju, maštu, estetske i motoričke sposobnosti (Vizek–Vidović & Hrabar, 1999).

3. PREGLED ISTRAŽIVANJA O ZNAČAJU ČITANJA DJECI PREDŠKOLSKE DOBI

Istraživanja pokazuju da djeca koja su pohađala vrtić postižu bolji uspjeh u čitanju u školi (Mullis et al., 2012), a najbolja čitalačka postignuća ostvaruju djeca koja su koristila slikovnice u predškolskoj i ranoj školskoj praksi (Logan et al., 2019). Slikovnica djetetu pruža osnovna saznanja o svijetu koji ga okružuje. Ona mu pomaže da razvija mišljenje, odnosno da analizira, upoređuje i upoznaje veze između stvari, pojava i odnosa u prirodi i društvu. Sa druge strane, slikovnica je za roditelja dobar pokazatelj povratnih informacija, u smislu saznanja o ispravnosti djetetovih spoznaja i razumijevanja svijeta koji ga okružuje. Kako je već pomenuto, slikovnica pomaže djetetu da zavoli knjigu i razvije ljubav prema čitanju. Dijete uči očima i ušima, ono što vidi i čuje, a to znači da i slika i tekst (izgovoreno/pročitano) imaju težinu značaja, pa su tako oba umjetnika za dijete neophodna: slikar (ilustrator/dizajner) i pisac. Šta je u slikovnici značajnije za dijete, slika ili tekst? Teško je dati odgovor na ovo pitanje. Ilustracije su nezamjenljiv dio u dječjim knjigama, slika je potreba djeteta, a i odrasloj osobi „vrijedi hiljadu riječi“, ali novija istraživanja pokazuju da nikada nije prerano početi i sa čitanjem djeci.

U studiji Anderson et al. (1985) ističe se da je čitanje djeci od rođenja najvažnija stvar koju roditelji mogu učiniti kako bi svoju djecu pripremili za školu. Bez obzira na to što beba ne razumije riječi i što ne može pratiti ilustracije u slikovnici i drugim knjigama, čitanje ima brojne prednosti i trebalo bi da postane svakodnevna navika, kao hranjenje, mijenjanje pelena i druge radnje. Bebi prija i umirujuće djeluje sami glas roditelja koji joj čita. Logan et al. (2019) ukazuju da čitanje bebi stimulativno djeluje na rast mozga, poboljšava njihov govorni razvoj i vještine slušanja, empatiju i kreativnosti. Utvrđeno je da djeca kojima je čitano još od doba novorođenčadi imaju veći vokabular i naprednije matematičke vještine od druge djece njihovog uzrasta kojima nije čitano. Pomenuti autori

su procijenili da će dijete sa pet godina, kome roditelji svakodnevno čitaju samo jednu slikovnicu, čuti kumulativno 1,4 miliona riječi više od svog vršnjaka kome se ne čita.

Glavna poruka uredničkog tima u nedavno objavljenom izdanju časopisa *Teaching Young Children* (TYC, 2024) glasi da "razvoj pismenosti počinje od rođenja, a rane godine koje slijede ključne su za kasnije učenje i uspjeh". Dakle, sticanje navike čitanja bebama i maloj djeci ima niz prednosti (Pamela et al., 2000; Palupi et al., 2022), jer se na taj način pomaže, između ostalog, razvoju govora i višem nivou pismenosti u kasnijoj životnoj dobi. Drugim riječima, slabe vještine pismenosti u djetinjstvu mogu dovesti do problema u komunikaciji i takva djeca često osjećaju izvjesnu uznemirenost i pokazuju vid problematičnog ponašanja. Kada su novorođenčad u pitanju, osim čitanja, istraživanja pokazuju da su za njih najbolje slikovnice sa crno–bijelim ilustracijama, jer slike ove vrste šalju najjače vizuelne signale u mozak bebe (Fantz, 1963). Jedan od najindikativnijih primjera značaja čitanja djeci vezan je za nedonoščad. Naime, prijevremeno rođene bebe imaju visok rizik kašnjenja u razvoju jezika (Vandormael et al., 2019), a da bi se smanjio takav rizik, istraživanja ukazuje na pozitivan efekat čitanja nedonoščadima, dakle, dok su još u jedinicama neonatalne intenzivne njege (Lariviere & Rennick, 2011; Neri et al., 2021).

Penelope Leach (1937–2004) je čuvena psihološkinja i bila je jedan od vodećih svjetskih stručnjaka za razvoj i vaspitanje djece. Napisala je nekoliko knjiga o djeci, a 2022. revidirano je njeno kapitalno djelo „Vaša beba i dijete: klasični vodič za brigu o djeci” (*Your Baby & Child: The Classic Childcare Guide*), gdje se, između ostalog, citira njena maksima da: „Dijete nikad nije premalo za slikovnice i knjige. Ne dati mu knjigu dok ne nauči čitati isto je što i ne pričati mu dok ne nauči govoriti” (Leach, 2022). U pomenutoj revidiranoj knjizi, autorka ističe značaj čitanja naglas djeci od najranije dobi. Ona sugerije roditeljima da s čitanjem naglas djetetu započnu već od njegovog rođenja i da to treba da budu svakodnevni ugodni trenuci, kako bi se stvorila posebna emocionalna veza između djeteta i odrasle osobe koja mu čita.

Kao dobar podsticaj učenja pismenosti kod djece može poslužiti i okruženje, odnosno druge knjige sa slikama, tekstom i pričom najbližih. U vezi s tim, Croix et al. (2024) navode primjer četvorogodišnje djevojčice koja koristi knjigu sa receptima,

demonstrirajući svoje razumijevanje koncepta slike i teksta. Na ovaj način djevojčica ojačava svoj usmeni jezik i vještine "pisanja", iako još uvijek ne zna da čita i piše. Dakle, autori ističu da je okruženje za učenje značajan segment obrazovanja u ranom djetinjstvu i sugerišu vaspitačima da koriste različite materijale za promovisanje pismenosti djece, kao što su integrisanje knjiga, interaktivni štampani materijali i drugi rekviziti za pismenost (kartice s imenima životinja, naučne ilustracije, grafofolije, markeri, naučni dnevници, lenjiri, umjetnički pribori, muzički instrumenti, blokovi, itd). Autorka master rada sa zadovoljstvom pominje istraživanja Croix et al, jer je mnogome od pomenutog svjedočila kao majka sa svojom djevojčicom, koja baki i deki i danas kao petogodišnjakinja prepričava već ispričane priče, "priča" im o predjelima i životinjama, priprema "kolače, torte i razna jela", pohvali i pomazi ih "kao vaspitačica" kada tačno odgovore na njena pitanja. Pomenuti i brojni drugi primjeri ukazuju koliki je uticaj slikovnice i drugih knjiga, čitanja i priča na formiranje ličnosti i budućih čitalaca u predškolskom periodu.

Pozivajući se na nekoliko izvora, Koralek (2005) naglašava da je čitanje djeci naglas najvažnija aktivnost za izgradnju znanja i postizanje konačnog uspjeha u čitanju. Autor ističe da roditelji i vaspitači treba da biraju one slikovnice i knjige koje se dopadaju mališanima i predškolcima. Uviđajući značaj čitanja naglas u razvijanju čitalačkih navika i vještina među djecom, Evropska organizacija za promociju čitanja (EURead) pokrenula je 2013. godine kampanju pod nazivom "Čitamo naglas, čitamo zajedno", a u periodu 2018–2020. godine EURead je organizovala kampanju "Evropa čita" (<https://euread.com/campaigns/>). U svakom slučaju, kako u porodici tako i u vrtićima, slikovnice zauzimaju značajno mjesto u životu djeteta (Novović & Popović, 2019a;b).

Međutim, u savremenom svijetu djeci predškolskog uzrasta se nedovoljno čita i nerijetko s knjigom se susrijeću tek u osnovnoj školi. To je zato što važnu ulogu u vaspitanju djece preuzimaju televizija i internet. U vezi s tim, porodica (roditelji) i vrtići (vaspitači) su dvije najvažnije institucije koje treba da razvijaju čitalačke navike i da djeca predškolske dobi prihvate knjigu kao dio svakodnevnice. Problem tendencije manjeg čitanja prepoznat je i od strane Međunarodne organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD – Organization for Economic Cooperation and Development). OECD je od 2000. godine pokrenuo Program za međunarodno ocjenjivanje učenika (PISA

– Programme for International Student Assessment). Danas je ovo najveće međunarodno testiranje u oblasti obrazovanja, a od pokretanja programa (2000. godina) u PISA istraživanju učestvovalo je više od 100 zemalja i oko 3 700 000 učenika iz cijelog svijeta. Cilj PISA testiranja je da se ispita u kojoj mjeri su mladi osposobljeni da razumiju i koriste određene informacije u rješavanju nekih problema iz svakodnevnog života. Poslednje PISA testiranje iz matematike, čitanja i prirodnih nauka bilo je 2022. godine, a u njemu je učestvovalo oko 690 000 petnaestogodišnjaka iz 81 zemlje. Rezultati testiranja, koji su objavljeni krajem 2023. godine, pokazali su da je PISA 2022. doživjela pad bez presedana. Naime, upoređujući rezultate iz 2022. sa istim iz 2018, srednji učinak je pao za 10 bodova u čitanju. Na osnovu dobijenih rezultata, ističe se da se pad uspješnosti učenika samo djelimično može pripisati pandemiji COVID–19.

Pomenuto istraživanje otkriva uticaj inforamacionih tehnologija na obrazovne performanse djece. Generalno, umjerena upotreba digitalnih uređaja u školi, bila je povezana s većim učinkom, ali istraživači primjećuju da to zavisi od tehnologije koja se koristi za podršku, a ne za odvrćanje od učenja. Detaljnije istraživanje ukazuje da u zemljama članicama OECD–a (37 država), učenici koji su provodili do jedan sat dnevno na digitalnim uređajima za razonodu, postigli su 49 bodova više iz matematike od učenika koji su provodili između pet i sedam sati dnevno. Dalje se ističe zabrinjavajuća situacija da je 45% učenika iz država OECD–a izjavilo da se osjećaju nervozno ili anksiozno ako im telefoni nijesu u blizini. Prema OECD–u, vještina čitanja je definisana na sledeći način: „Čitalačka pismenost je razumijevanje, korištenje, evaluacija, razmišljanje o tekstovima i interakcija s njima, kako bi se postigli ciljevi u smislu razvijanja vlastitog znanja i potencijala, te kvalitetnijeg učešća u društvu”. U pomenutom dokumentu se ističe da će se osposobljenost učenika od 15 godina u izdvajanju i obrađivanju pisanih informacija, njihovom razumijevanju i nadogradnji prethodnog znanja, te procjenjivanju istinitosti datog teksta korištenjem različitih medija, smatrati ključnim za 21. vijek (OECD, [2023](#)).

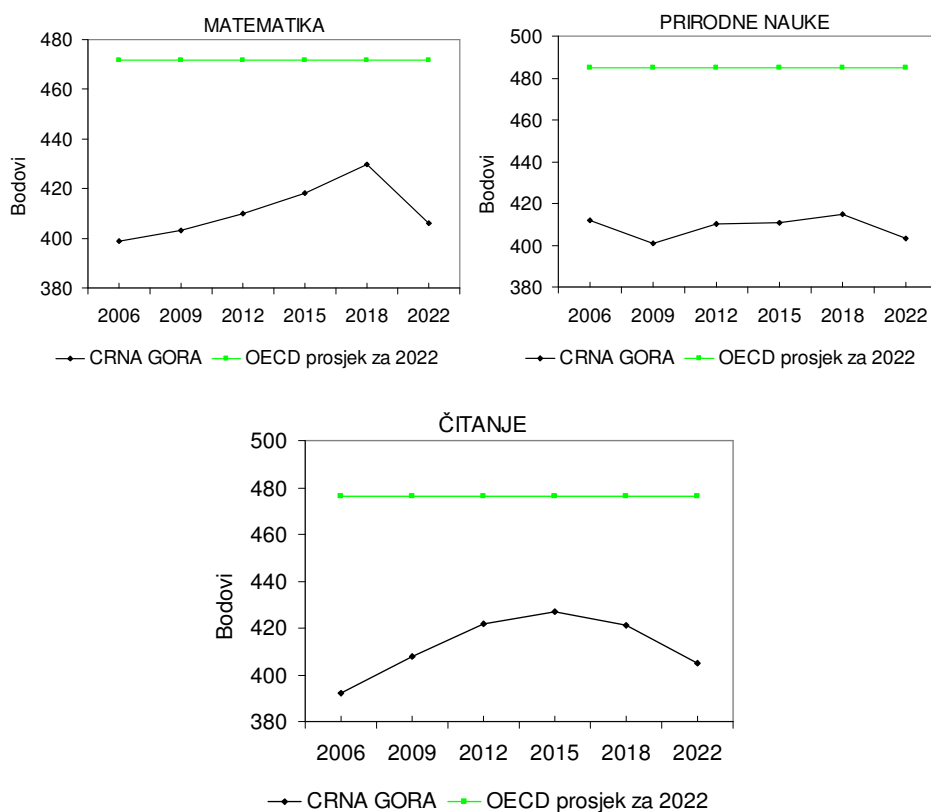
Dakle, poslednji PISA izvještaj pokazuje alarmantnu situaciju u pogledu čitalačkih kompetencija. Bez obzira na to što su neke zemlje imale bolje rezultate, npr. Irska, Finska i Estonija, ključna poruka je da „sve zemlje moraju preduzeti dodatne mjere za povećanje nivoa čitalačke kompetencije”. Drugim riječima, čitanje je ključ za bolje

društvo, pa u tom kontekstu dr. Joerg Maas, izvršni direktor Njemačke fondacije za čitanje i predsjedavajući pomenutog EUReada, kaže da je „čitanje osnova za svako dijete i učenika da uči, da se ponaša u školi i da postane vitalni dio društva – bez obzira na ekonomski ili obrazovni nivo svojih roditelja” (OECD, 2023).

Moglo bi se reći da barem jedan od uzroka loših PISA rezultata treba tražiti i u nedovoljnom korišćenju slikovnica u prdškolskom uzrastu, odnosno u nedovoljnom čitanju knjiga maloj djeci. Naučni dokazi pokazuju da je, bez obzira na socio–ekonomsku pozadinu porodice, čitanje roditelja svojoj maloj djeci od neprocjenjive koristi i da to doprinosi njihovom akademskom uspjehu kasnije u životu i ima značajne efekte na kognitivne vještine (Manz et al., 2010; Kalb & van Ours, 2014). Dakle, proces čitanja treba početi prije škole, odnosno od najranije dobi (od statusa bebe), a to znači da treba da bude usko povezan sa promocijom čitanja i odgovarajućom podrškom, prije svega od porodice, ali i od vaspitača u vrtićima i školicama, zdravstvenih radnika, bibliotekara i drugih. Mnoga istraživanja, dakle, tvrde da je veća vjerovatnoća akademskog uspjeha kod one djece koja su stekla vještine čitanja i ljubav prema čitanju u ranom dobu (Zhan, 2023). Može se zaključiti da se temelj za uspješan razvoj djeteta postavlja u ranom djetinjstvu, a Duncan et al. (2023) navode dva glavna pristupa za jačanje tog temelja: subvencionisani predškolski programi i programi usmjereni na kućno okruženje. To znači da je za građenje kvalitetnog temelja za uspješan razvoj djece, neophodno uključivanje donosioca odluka, pa već odavno vlade širom svijeta ulažu velika sredstva u razvoj ranog djetinjstva (Engel et al., 2015).

Crna Gora nije članica OECD–a, ali od 2006. godine pripada kategoriji država partnera. Da podsjetimo, PISA ocjenjuje 15–godišnje učenike, zato što je u većini država koje su članice OECD to granica obaveznog obrazovanja. Kada je Crna Gora u pitanju, rezultati PISA testiranja 2022. godine ukazuju na izražen pad znanja u odnosu na 2018. godinu (OECD, 2023, str. 443), i to iz sva tri predmeta: matematika, čitanje i prirodne nauke. Čitalačke kompetencije 2022. godine su na najnižem nivou od 2006. godine, a na najvišem nivou bile su 2015. godine, što nije slučaj sa matematikom i prirodnim naukama. Naime, testirani iz matematike i prirodnih nauka, najbolje rezultate postigli su 2018. godine, a najgore 2006, odnosno 2009. godine. Inače, u PISA testiranju 2022. učestvovala su 5 793 crnogorska petnaestogodišnjaka iz 49 srednjih i 14 osnovnih škola. I

u prethodnim PISA testiranjima (2006, 2009, 2012, 2015, 2018 i 2022. godine), znanje naših učenika bilo je ispod svjetskog OECD prosjeka, a on za 2022. godinu iznosi: 472 iz matematike, 476 iz čitanja i 485 bodova iz prirodnih nauka (slika 7).

Slika 7. Rezultati PISA testiranja za Crnu Goru za period 2006–2022. i OECD prosjek za 2022. godinu.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Hipoteze istraživanja

Slikovnica, sačinjena od dva različita koda (slike i riječi) koji se međusobno prepliću i dopunjavaju, prva je knjiga sa kojom se djeca susrijeću. Ta „mala” knjiga može se funkcionalno iskoristiti u procesu usvajanja rane pismenosti i zato treba da ima važno mjesto u predškolskom periodu za usvajanje čitanja i pisanja (Popović & Novović, 2020). Uzimajući u obzir pomenute činjenice i polazeći od naučnih dokaza da slikovnica ima značajnu ulogu u razvoju djece, glavna hipoteza glasi:

- Slikovnica kao prva knjiga djeteta ima značajan uticaj na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu.

Iz glavne hipoteze proizilaze sledeće radne pretpostavke (pothipoteze):

- Djeca kojoj se slikovnice redovno čitaju pokazuju interesovanje za slušanje glasnog čitanja/pripovijedanja priča.
- Djeca kojoj se slikovnice redovno čitaju pokazuju interesovanje za knjige uopšte i druge pisane materijale.
- Djeca kojoj se slikovnice redovno čitaju biraju razgledanje slikovnica kao slobodnu aktivnost.
- Djeca kojoj se slikovnice redovno čitaju razlikuju tekst i sliku i samostalno "čitaju" slikovnicu i poznaju tehničke karakteristike pisma.

4.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je slikovnica, odnosno njen uticaj na formiranje budućih čitalaca u najranijoj dobi djeteta. Slikovnicu je potrebno prilagoditi uzrastu i razvoju djeteta, a to

znači da se sa njegovim odrastanjem i sazrijevanjem mijenja i njen sadržaj. Tako su mlađem djetetu potrebne odgovarajuće slikovnice bez ili sa vrlo malo teksta, iako ono i na najranijem uzrastu može slušati obimniji tekst koji mu odrasla osoba čita. Kroz svijet slika dijete, između ostalog, prepoznaje i upoređuje svijet svoje okoline. Na nešto starijem uzrastu djeca uočavaju i važnost teksta, pa se njihova pažnja usmjerava i na tekst. U oba slučaja jako je bitno raditi na tome da dijete zavoli knjigu, da se zanima za nju i da razvija ljubav prema čitanju, s ciljem formiranja budućeg kvalitetnog čitaoca.

4.3. Cilj istraživanja

Ovaj master rad ima za cilj da ukaže na uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. Da bi se realizovalo istraživanje u okviru navedene teme, korišćene su sljedeće metode.

✓ Kvantitativni metod je usmjeren na jasnu ciljnu grupu, a to su vaspitači u vrtićima "Ljubica Popović" u Podgorici i roditelji čija djeca pohađaju ovu javnu predškolsku ustanovu (JPU). Na teritoriji Glavnog grada JPU "Ljubica Popović" ima ukupno 11 vrtića, a planirano je da uzorak obuhvati 50 vaspitača i 40 roditelja. Prilikom testiranja vodilo se računa da vaspitači budu s različitim iskustvom (stažom), kako bi navedenu tematiku mogli temeljnije da procjene i sa različitih aspekata. Prvobitno, anketni upitnik podijeljen je u dvije najbrojnije vaspitne jedinice (dva vrtića), ali kako je odziv ispitanika bio relativno mali, bilo je neophodno uključiti i druge vrtiće pomenute JPU. Cilj je bio da se dođe do planiranog, ali kvalitetnog (validnog), uzorka od 50 vaspitačica i 40 roditelja. Zato je upitnik podijeljen u nekoliko vrtića, a kako bi došli do planiranog broja uzoraka (50 vaspitačica i 40 roditelja), povratne informacije dobili smo od 50 vaspitačica i 63 roditelja. To znači da je odbačeno 23 anketna upitnika od roditelja, jer je dat odgovor samo na po jedno pitanje ili su upitnici bili nečitljivi (neupotrebljivi).

✓ Metod ankete sadržao je jasno definisana pitanja u vezi čitanja slikovnica djeci. *Anketna pitanja na koja su odgovarali vaspitači i roditelji odnosila su se na predškolsku djecu uzrasta četiri do šest godina.* Cilj je bio da se neposredno, od izvođača vaspitno-obrazovnog procesa u vrtiću i roditelja djece, prikupe podaci i informacije o mogućem uticaju slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. U cilju

dobijanja istinitih (objektivnih) odgovora, definisana su konkretna i nedvosmislena pitanja, razumljiva i sa ponuđenim kratkim odgovorima. Takođe, ispitanik je imao mogućnost da svoj izbor (odgovor) kratko obrazloži. Anketni upitnik sadržao je ukupno po devet pitanja za vaspitače i za roditelje. Dakle, jedan upitnik bio je namijenjen za vaspitače, a drugi za roditelje, a dati su odvojeno tako da jedni nijesu imali uvid u pitanja onih drugih. Anketna pitanja za roditelje bila su usmjerena na zainteresovanost djece za knjigu i čitanje u roditeljskom domu, te na njihovu procjenu koliko tome doprinosi boravak u vrtiću.

- ✓ Statistički metod korišćen je za sistematizaciju dobijenih podataka u odgovarajuće grupe, shodno postavljenim pitanjima. Za ovu namjenu primjenjene su odgovarajuće alatke programa Excel.

- ✓ Deskriptivno–analitički i metod sinteze, te komparativni koncept, korišćeni su za opisivanje, tumačenje, objašnjenje i povezivanje dobijenih rezultata.

5. REZULTATI I DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

5.1. Rezultati prikupljanja podataka

Za potrebe master rada, rezultati istraživanja baziraju se na odgovorima vaspitačica zaposlenih u JPU "Ljubica Popović" u Podgorici i roditelja čija djeca pohađaju ovu javnu predškolsku ustanovu. Pitanja u anketnom upitniku za vaspitačice i roditelje odnosila su se na predškolsku djecu uzrasta četiri do šest godina. Na pitanja u anketnom upitniku ispitanik je imao mogućnost da zaokruži ponuđeni odgovor i svoj izbor kratko obrazloži. Kako je pomenuto u 4. odeljku (Metodologija istraživanja), povratne informacije dobili smo od 50 vaspitačica i 63 roditelja, i to iz sljedećih vrtića JPU "Ljubica Popović" (tabela 2): Suncokrili (12 vaspitačica i 17 roditelja), Ljubica Popović (6:13), Sunce (8:11), Simba (4:7), Bajka (4:6), Zvezdice (2:4), Osmijeh (2:0), Palčica (2:0), Zvončica (4:2) i Pčelica (6:3). Svi upitnici od vaspitačica bili su validni, dok je od roditelja odbačeno ukupno 23 anketna upitnika.

Tabela 2. Ukupan i validan broj ispitanika u vrtićima JPU "Ljubica Popović"

Naziv vrtića	Ukupan broj		Validan broj	
	Vaspitači	Roditelji	Vaspitači	Roditelji
Suncokrili	12	17	12	11
Ljubica Popovic	6	13	6	9
Sunce	8	11	8	7
Simba	4	7	4	3
Bajka	4	6	4	4
Zvezdice	2	4	2	3
Osmijeh	2	/	2	/
Palčica	2	/	2	/
Zvončica	4	2	4	1
Pčelica	6	3	6	2
UKUPNO	50	63	50	40

Vrijedi ponoviti da je anketni upitnik sadržao devet pitanja i da su dati odvojeno za vaspitače i za roditelje. Dakle, podaci prikupljeni anketnim upitnikom prvo su prošli vizuelnu kontrolu, a zatim je analizirano svako pitanje posebno (posebno za vaspitače i posebno za roditelje djece).

5.2. Analiza podataka dobijenih od vaspitača i rezultati analize

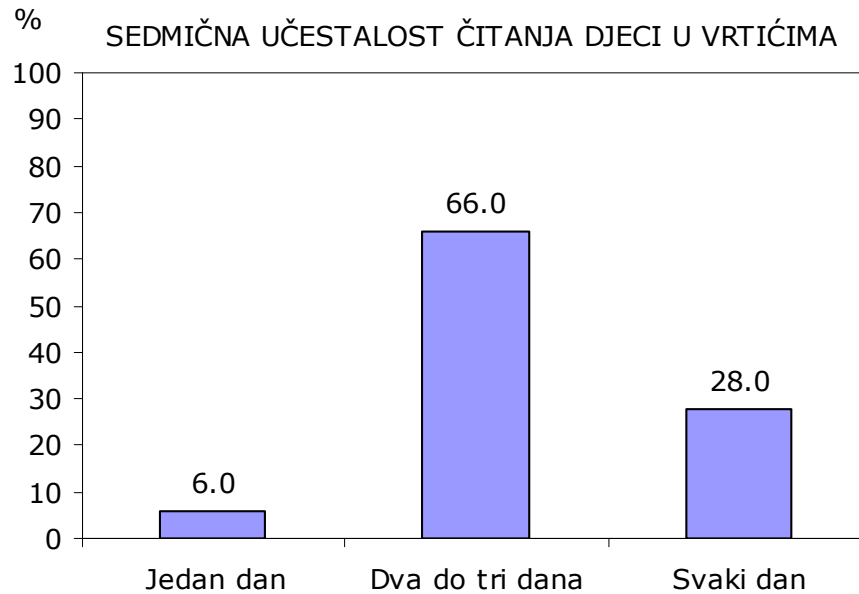
5.2.1. Sedmična učestalost čitanja slikovnica djeci u vrtićima

Jedan od ciljeva istraživanja bio je doći do saznanja koliko se često čita djeci u vrtićima. U vezi s tim, postavljena su dva pitanja u anketnom upitniku: kolika je sedmična, a kolika dnevna učestalost čitanja slikovnica djeci. Ispitivanje je otkrilo da najveći broj ispitanika u uzorku čita djeci dva do tri dana sedmično. Naime, 33 vaspitačice su odgovorile da čitaju djeci dva do tri dana sedmično, što čini frekvenciju od 66%. Od ukupnog broja ispitanika (50), 28% čita slikovnice svaki radni dan u sedmici, a 6% vaspitačica (3 ispitanika) to čini jedan dan sedmično (tabela 3 i slika 8).

Tabela 3. Pregled broja vaspitačica prema sedmičnoj učestalosti čitanja slikovnica djeci u vrtićima

Sedmična učestalost	Broj vaspitačica	Broj vaspitačica u %
1 dan	3	6
2 do 3 dana	33	66
Svaki radni dan	14	28
Ukupno	50	100

Analiza je dalje pokazala da u jednom istom vrtiću jedne vaspitačice čitaju djeci svaki radni dan, druge svojoj grupi djece to rade dva do tri dana sedmično, a ima i onih koje slikovnice čitaju samo jedan dan u sedmici. Primjera radi, od osam vaspitačica vrtića Sunce, njih pet čita djeci dva do tri dana sedmično, a tri svaki radni dan. Ili, u vaspitnoj jedinici Simba, dvije vaspitačice čitaju djeci svaki dan, a po jedna samo jedan dan, odnosno dva do tri dana sedmično.

Slika 8. Procentualna distribucija ispitanika (vaspitačica) prema sedmičnoj učestalosti čitanja djece u posmatranim vrtićima

5.2.2. Dnevna učestalost čitanja slikovnica djece u vrtićima

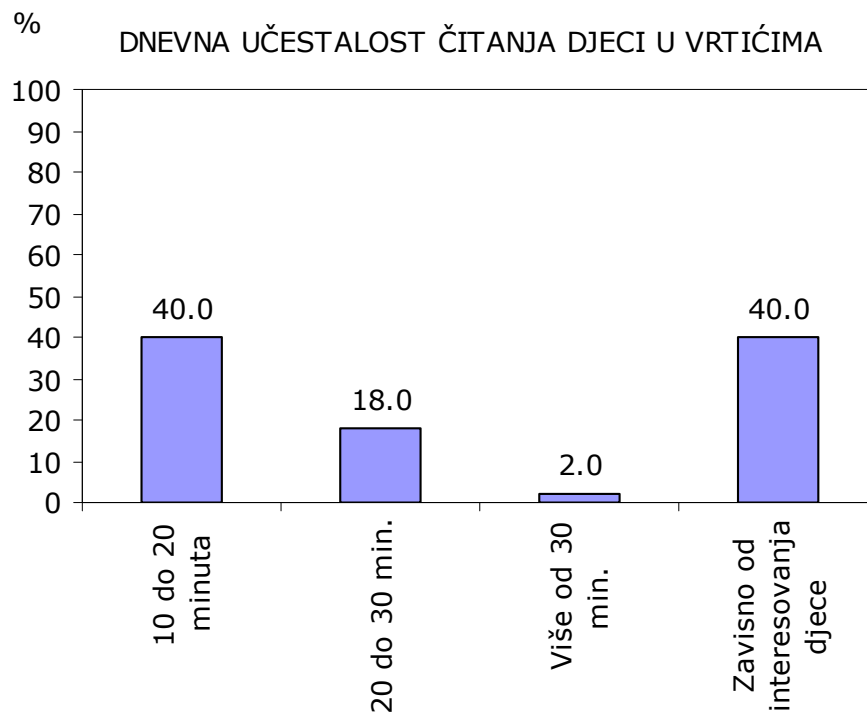
Drugo pitanje u vezi čitanja slikovnica djece predškolske dobi, uzrasta četiri do šest godina, odnosilo se na dnevnu učestalost. U ovom slučaju, po 20 vaspitačica je odgovorilo da čitaju djeci slikovnice 10 do 20 minuta dnevno, odnosno da to zavisi od interesovanja djece (tabela 4). Treba istaći da su u jednom anketnom upitniku zaokružena oba odgovora (10 do 20 minuta i zavisno od interesovanja djece), a da je prihvaćen prvi. Od 50 anketiranih vaspitačica, njih devet se izjasnilo da djeci čitaju 20 do 30 minuta dnevno, a samo jedna da čitanje traje više od 30 minuta. Izraženo u procentima (slika 9), 40% ispitanika čita djeci 10 do 20 minuta, isto toliko (40%) je odgovorilo da period trajanja čitanja zavisi od interesovanja djece, 18% vaspitačica čita djeci 20 do 30 minuta, a samo 2% više od 30 minuta.

Ispitanici su imali mogućnost da svoj izbor kratko obrazlože. Međutim, 20 vaspitačica nije komentarisalo izbor odgovora za prvo (sedmična učestalost čitanja), a 23 za drugo pitanje (dnevna učestalost čitanja). Najčešći komentar vaspitačica (oko 70% komentara) bio je da sedmična i dnevna učestalost čitanja slikovnica "zavisi od

interesovanja djece". Drugi komentari u vezi učestalosti čitanja slikovnica bili su: zavisi od toga da li ima slikovnica za predviđenu temu, zatim da je dnevno čitanje 10-20 minitu dovoljno za postizanje pune pažnje i da postoje druge aktivnosti, a bilo je i komentara da je izbor učestalosti čitanja slikovnica u skladu sa planom i programom date vaspitne jedinice.

Tabela 4. Pregled broja vaspitačica prema dnevnoj učestalosti čitanja slikovnica djece u vrtićima

Dnevna učestalost	Broj vaspitačica	Broj vaspitačica u %
10 do 20 minita	20	40
20 do 30 min.	9	18
Više od 30 min.	1	2
Zavisno od interesovanja djece	20	40
Ukupno	50	100

Slika 9. Procentualna distribucija ispitanika (vaspitačica) prema dnevnoj učestalosti čitanja djece u posmatranim vrtićima

5.2.3. Izbor slikovnica u vrtićima za djecu uzrasta 4-6 godina

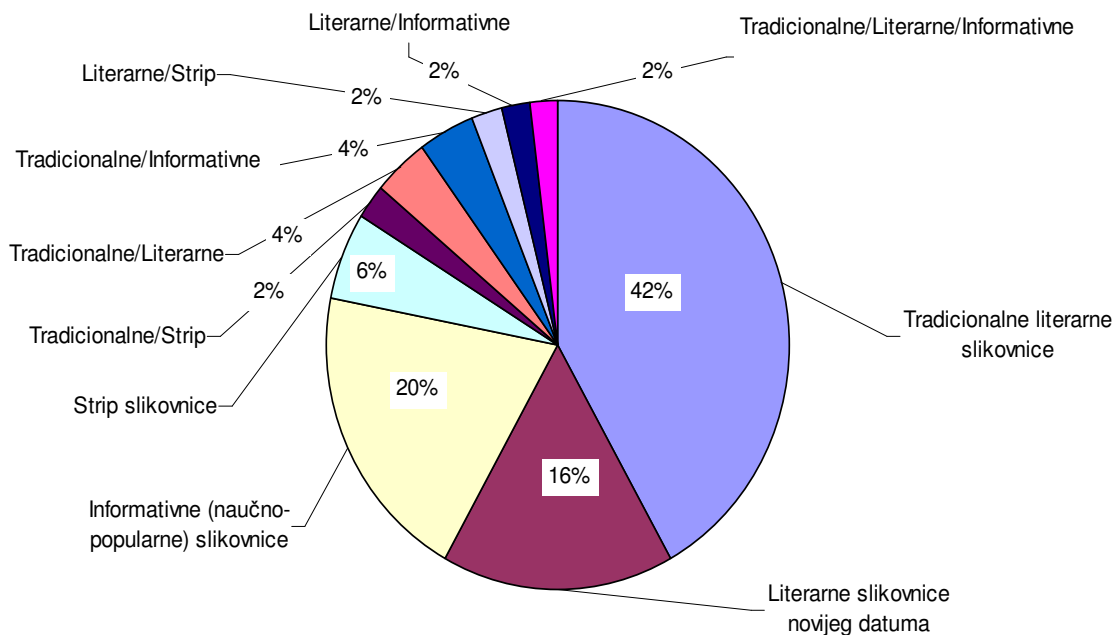
Na pitanje koje se vrste slikovnica najčešće biraju za predškolsku djecu (uzrasta 4 do 6 godina), vaspitačice su imale četiri ponuđena odgovara. Njih 42% (21) djeci najčešće čita tradicionalne literarne slikovnice. Kod 20% ispitanica (10) izbor je bio informativne (naučno-popularne) slikovnice, dok 16% (8) najčešće čita djeci literarne slikovnice novijeg datuma, a samo 6% (3 vaspitačice) se opredijelilo za strip slikovnice. Ukupno 8 vaspitačica ili 16% od 50, zaokružilo je dva, odnosno tri ponuđena odgovara (tabela 5). U po 4% slučajeva se najčešće biraju tradicionalne i literarne slikovnice, odnosno tradicionalne i informativne. Kod tri vaspitačice je izbor bio kombinacija drugih dviju vrsta slikovnica (slika 10), a kod jedne kombinacija tri vrste slikovnica (tradicionalne, literarne i informativne).

Tabela 5. Vrste slikovnica koje vaspitačice najčešće čitaju djeci predškolske dobi

Vrste slikovnica	Broj vaspitačica	Broj vaspitačica u %
Tradicionalne literarne slikovnice	21	42
Literarne slikovnice novijeg datuma	8	16
Informativne (naučno-popularne) slikovnice	10	20
Strip slikovnice	3	6
Tradicionalne/Strip	1	2
Tradicionalne/Literarne	2	4
Tradicionalne/Informativne	2	4
Literarne/Strip	1	2
Literarne/Informativne	1	2
Tradicionalne/Literarne/Informativne	1	2
Ukupno	50	100

Komenatar na odgovarajući izbor dalo je 25 vaspitačica. Najčešći komentar (12 vaspitačica) bio je da izbor odgovarajuće slikovnice za čitanje zavisi od interesovanja djece (djeca vole određenu vrstu slikovnica). Bilo je i komentara da izbor slikovnica zavisi od teme i cilja koji se želi postići. Interesantni komentari su dati za tradicionalne slikovnice. Naime, nekoliko ispitanica je svoj izbor obrazložilo da najviše koriste tradicionalne literarne slikovnice, jer ih najviše posjeduju u vrtićima. U jednom slučaju

izbor za tradicionalne slikovnice je obrazložen rečenicom "tradicija se čuva, a u drugom da je to vrsta koja je prilagođena uzrastu djeteta." Sa druge strane, bilo je komentara da se tradicionalne manje čitaju, jer je u pitanju uzrast djece od 4 i više godine, pa se prednost daje literalnim slikovnicama novijeg datuma.

Slika 10. Procentualna distribucija vrsta slikovnica koje vaspitačice najčešće čitaju djeci predškolske dobi

5.2.4. Dječje aktivnosti u vrtiću kao pokazatelj pretčitalačke motivacije

Jedan od ciljeva master rada bio je da se ispita zainteresovanost djece da im se čita, odnosno koje aktivnosti djeca ispoljavaju ili pokazuju kao predčitalačku motivaciju. Kroz pet ponuđenih odgovora na ovo pitanje, vaspitačice su istakle dvije najčešće aktivnosti kod djece: donose slikovnice i traže da im se čita (24%) i traže ponovno čitanje iste priče (22%). Dvije vaspitačice (4%) su primijetile aktivnosti djece u vezi zainteresovanosti da im se čita kroz njihovo nastojanje da otkriju značenje i značaj uočenog štampanog materijala i natpisa u okruženju. Takođe, u 4% slučajeva (dvije vaspitačice) predčitalačka motivacija je prepoznata tako da djeca uočavaju posebna slova (krupne natpise, reklame...) u okruženju i traže da im se kaže naziv slova (tabela 6). Ispitivanje je otkrilo da se predčitalačka motivisanost kod djece primjećuje i kroz njihovo traženje da

učestvuju u slanju poruka (npr. potpis na crtežu, slanju pisma baki, sestri, tati), ali ovaj odgovor je zaokružila samo jedna vaspitačica (2% uzorka).

Tabela 6. Najčešće dječje aktivnosti kao pokazatelji predčitalačke motivisanosti

Dječja aktivnost	Broj vaspitačica	Broj vaspitačica u %
a) Donose slikovnicu i traže da im se čita.	12	24
b) Traže da se ista priča ponovo čita.	11	22
c) Uočavaju štampane materijale i natpise u okruženju i nastoje da otkriju njihovo značenje i značaj.	2	4
d) Uočavaju posebna slova (krupni natpisi, reklame...) u okruženju i traže da im se kaže naziv slova.	2	4
e) Traže da učestvuju u slanju poruka (npr. potpis na crtežu, pismo baki, sestri, tati...).	1	2
a i b	6	12
a i d	1	2
b i c	1	2
b i e	1	2
d i e	2	4
a, b i c	3	6
a, b i e	3	6
a, c i d	1	2
a, b, c i d	1	2
a, b, c, d i e	3	6
Ukupno	50	100

U vezi ovog pitanja, značajan broj ispitanika, njih 44% (22 vaspitačice), zaokružio je dva ili više odgovora. Šest ispitanika (12%) prepoznaje predčitalačku motivisanost na način što djeca donose slikovnice i traže da im se čita (a) i žele da im se ista priča ponovo čita (b). U 6% slučajeva (3 vaspitačice) navedene su sve pomenute aktivnosti u anketnom upitniku kao pokazatelji predčitalačke motivisanosti kod djece.

I ovo pitanje komentarisalo je 25 vaspitačica, kao i prethodno. Vaspitačice su saglasne da je korisno pokazivati, razgledati i čitati slikovnice djeci, jer se time razvija interesovanje za knjigu. Bilo je i komentara da djeca vole slikovnice i često donose svoje

omiljene od kuće, zatim da se raduju tom načinu rada i da njihova znatiželja dolazi do izražaja. U vezi ovog pitanja, vrijedan pažnje je i sljedeći komentar: "Važno je da mjesto u kom dijete živi i boravi bude opremljeno knjigama, časopisima, kako bi slobodno odabralo šta ga zanima...".

5.2.5. Ispoljavanje zainteresovanosti djece za radnju priče koja mu se čita

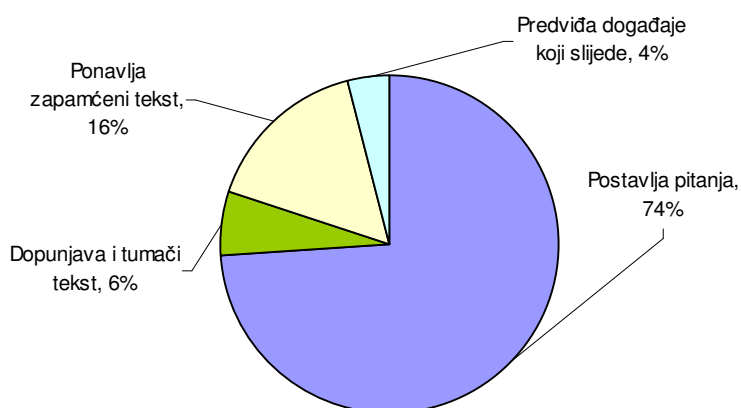
Ovo pitanje ima za cilj da ispita kako djeca ispoljavaju zainteresovanost za radnju priče koja mu se čita. Ispitanici su imali mogućnost da pored četiri ponuđena odgovora upišu brojeve od 1 do 4, pri čemu broj 1 označava najčešću, a broj 4 najrjeđu aktivnost djece koju pokazuju tokom ili nakon čitanja slikovnice. Prema iskustvu vaspitačica, ispitivanje otkriva da se najčešća aktivnost djece koju pokazuju tokom ili nakon čitanja slikovnice, manifestuje kroz postavljanje pitanja. Ovu aktivnost je kao najčešću prepoznalo 37 od 50 anketiranih vaspitačica, što čini učestalost od čak 74%. U 16% slučajeva (8 vaspitačica) je kao najčešća aktivnost djece navedana da ponavljaju zapamćeni tekst. Kao najčešću aktivnost djece u smislu ispoljavanja zainteresovanosti za radnju priče koja mu se čita, tri vaspitačice (6%) su ocijenile da se to manifestuje kroz dopunjavanje i tumačenje teksta, a dvije (4%) da dijete predviđa događaje koji slijede (tabela 7).

Najveći broj vaspitačica kao najrjeđu aktivnost djece kojom ispoljavaju zainteresovanost za radnju priče koja mu se čita, vide u predviđanju događaja koji slijedi. Ovu aktivnost, označenu brojem 4 u upitniku, navelo je 28 vaspitačica ili 56% od ukupnog broja. Po 9 vaspitačica smatra da je najrjeđa aktivnost djece u vezi pomenutog pitanja vezana za dopunjavanje i tumačenje teksta, odnosno ponavljanje zapamćenog teksta. Pomenuto je da djeca najčešću zainteresovanost za radnju priče koja mu se čita, ispoljavaju kroz postavljanje pitanja. Međutim, 4 vaspitačice (8% slučajeva) ovu aktivnost kod djece prepoznaju kao najrjeđu. Na slici 11 prikazane su pomenute aktivnosti djece u procentima prema mišljenju njihovih vaspitačica.

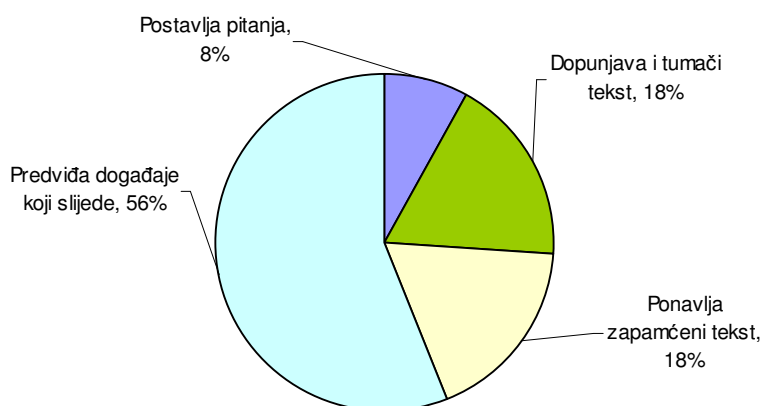
Tabela 7. Pokazatelji zainteresovanosti djece za radnju priče koja mu se čita

Reagovanje djeteta	Najčešća aktivnost		Najrjeđa aktivnost	
	Broj vaspitačica	Broj vaspitačica u %	Broj vaspitačica	Broj vaspitačica u %
Postavlja pitanja	37	74	4	8
Dopunjava i tumači tekst	3	6	9	18
Ponavlja zapamćeni tekst	8	16	9	18
Predviđa događaje koji slijede	2	4	28	56
Ukupno	50	100	50	100

NAJČEŠĆA AKTIVNOST DJECE

NAJRJEĐA AKTIVNOST DJECE

Slika 11. Najčešća (gornji dio slike) i najrjeđa (donji dio slike) aktivnost djece koju ispoljavaju tokom ili nakon čitanja slikovnice, prema mišljenju njihovih vaspitačica

Mali broj anketiranih vaspitačica komentarisao je ovo pitanje - svega 15. Uglavnom se komentar vaspitačica odnosio na to da djeca vole da komentarišu i ponavljaju sadržaj slikovnice. Djeca obično počinju sa postavljanjem pitanja, ponavljanjem teksta, a ako je zanimljiv sadržaj slikovnice traže da im se ponovo čita. Bilo je komentara od strane vaspitačica da se primjećuje i radoznalost i maštovitost kod djece u toku ili nakon čitanja slikovnice, tako da nerijetko predviđaju i događaje koji slijede.

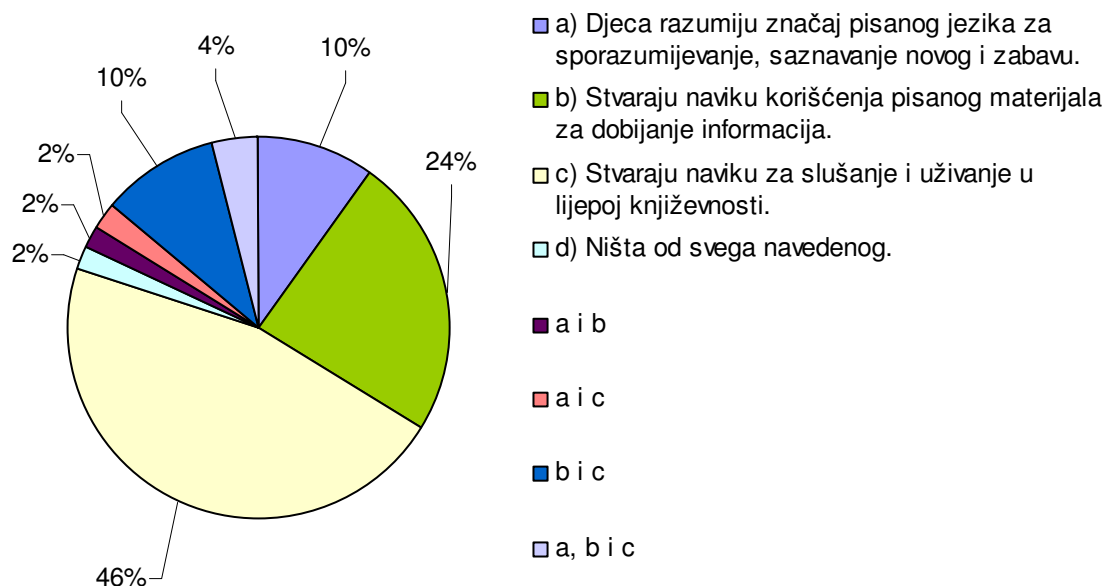
5.2.6. Značaj opremljenosti vrtića/radne sobe za razvoj predčitalačkih vještina

O značaju okruženja za podsticaj učenja pismenosti kod djece bilo je riječi u 3. poglavlju, gdje Croix et al. (2024) navodi lijep primjer četvorogodišnje djevojčice koja koristi knjigu sa receptima, demonstrirajući svoje razumijevanje koncepta slike i teksta. U vezi s tim, 6. po redu pitanje u anketnom upitniku za vaspitačice glasilo je: "Ako u Vašem vrtiću/radnoj sobi postoji prostor organizovan tako da podstiče razvoj pretčitalačkih vještina (postoji mnoštvo pisanog materijala tj. slikovnice i druge knjige, lako dostupan pribor za pisanje (olovke, flomasteri), pristup računaru, mogućnost organizacije različitih oblika rada i primjene različitih metoda i tehnika rada), onda primjećujete da" (tabela 8, prva kolona):

Tabela 8. Manifestovanje uticaja opremljenosti radnog prostora pisanim i drugim materijalom za razvoj predčitalačkih vještina kod djece

Dječja aktivnost	Br. vaspitačica	Br. vaspitačica u %
a) Djeca razumiju značaj pisanog jezika za sporazumijevanje, saznavanje novog i zabavu.	5	10
b) Stvaraju naviku korišćenja pisanog materijala za dobijanje informacija (uz Vašu pomoć).	12	24
c) Stvaraju naviku za slušanje i uživanje u lijepoj književnosti.	23	46
d) Ništa od svega navedenog.	1	2
a i b	1	2
a i c	1	2
b i c	5	10
a, b i c	2	4
Ukupno	50	100

Od ponuđenih odgovora, 23 vaspitačice smatraju da opisani radni prostor kod djece stvara naviku za slušanje i uživanje u lijepoj književnosti. Kada u radnom okruženju postoji mnoštvo pisanog materijala, dostupnog pribora za pisanje, mogućnost organizacije različitih oblika rada i slično, 12 vaspitačica smatra da to kod predškolske djece stvara naviku korišćenja pisanog materijala za dobijanje raznih informacija. Navedena opremljenost radnog prostora utiče da djeca razumiju značaj pisanog jezika za sporazumijevanje, saznavanje i zabavu (5 vaspitačica). I kod ovog pitanja bilo je ispitanika koji su zaokružili po dva i tri ponuđena odgovora. Slika 12 pokazuje procentualni pregled dobijenih rezultata.

Slika 12. Pregled broja vaspitačica (%) u vezi njihovog mišljenja o uticaju opremljenosti radnog prostora pisanim i drugim materijalom za razvoj pretčitalačkih vještina kod djece

Postavljeno pitanje je komentarisalo 15 vaspitačica, a najčešće se odnosilo na to da radno okruženje, koje je ispunjeno slikovnicama i drugim pisanima materijalom, kao i raznim priborom i ima mogućnost organizacije različitih oblika rada, razvija ljubav prema knjizi, čitanju, crtanju i drugim vještinama. Bilo je i komentara da radni prostor obogaćuje riječnik djece, utiče na njihovu koncentraciju i stvaranje lijepih navika.

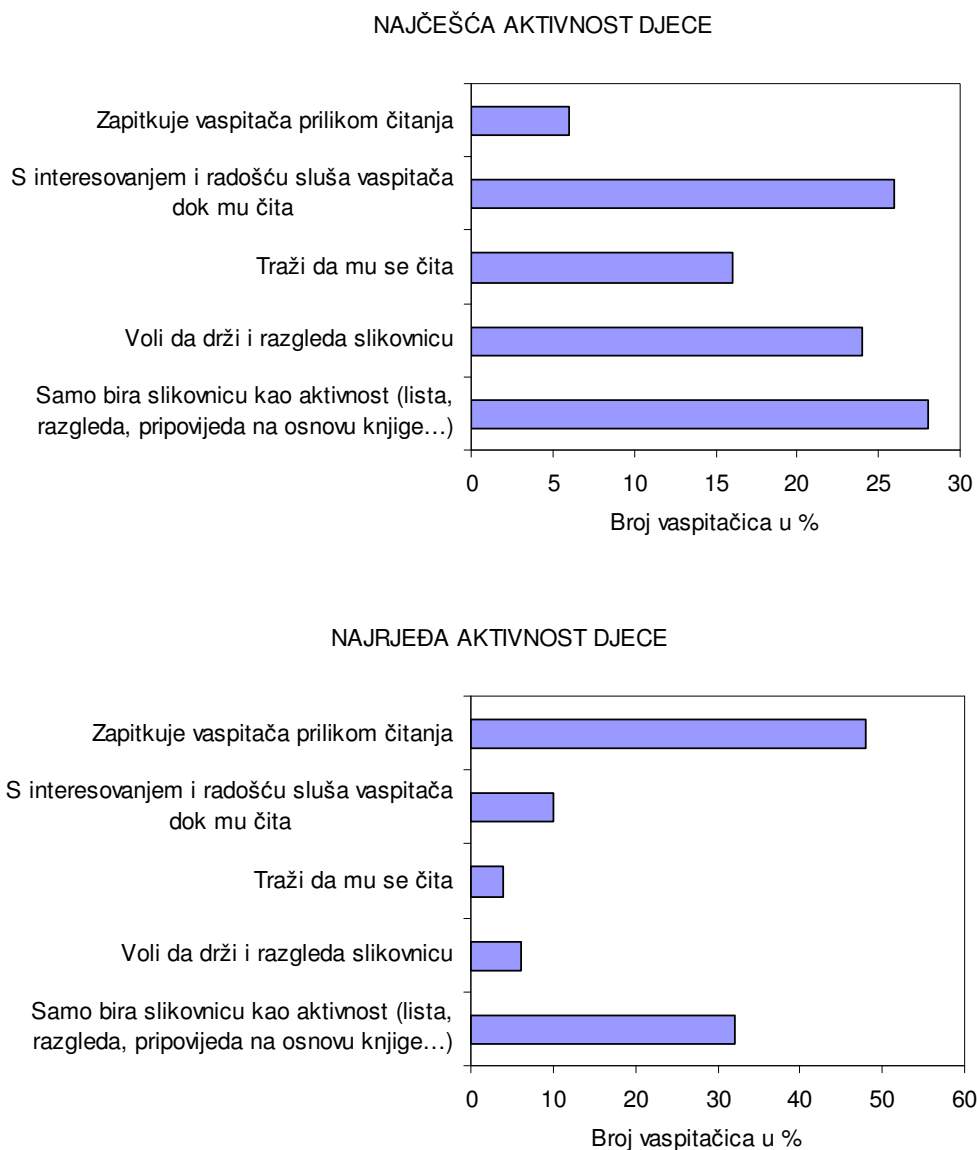
5.2.7. Pokazatelji interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju kod djece

Djeca vole slikovnice i to su dosadašnji rezultati istraživanja pokazali. Ovaj dio master rada ima za cilj da ispita kako djeca od četiri do šest godina manifestuju interesovanje i ljubav prema slikovnici i čitanju iz pogleda vaspitačica. Ponuđene odgovore vaspitačice su poređale od 1 do 5, tako što su brojem 1 označile najčešću aktivnost koju primjećuju kod djece u vezi pomenutog pitanja, a brojem 5 onu koja je najrjeđa. Prema mišljenju vaspitačica, najčešća aktivnost koju primjećuju kod djece kao pokazatelj interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju jeste ta da djeca sama biraju slikovnicu. Ovakvo mišljenje imalo je 14 vaspitačica ili 28% ispitanika. Sa druge strane, 13 vaspitačica (26%) kao najčešću aktivnost u vezi pomenutog pitanja ističu da djeca s interesovanjem i radošću slušaju dok im se čita. Nije zanemarljiv broj vaspitačica, njih 12 (24%), koje ističu da dijete voli da drži i razgleda slikovnicu, odnosno da je to najčešća aktivnost koju primjećuju kod djece u vezi postavljenog pitanja. Djeca traže da im se čita i zapitkuju vaspitača prilikom čitanja, ali je samo 8, odnosno 3 vaspitačice ove dvije aktivnosti navelo kao najčešće pokazatelje interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju (tabela 9).

Tabela 9. Pokazatelji interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju predškolske djece

Dječja aktivnost	Najčešća aktivnost		Najrjeđa aktivnost	
	Br. vaspitačica	Br. vaspitačica u %	Br. vaspitačica	Br. vaspitačica u %
Samo bira slikovnicu kao aktivnost (lista, razgleda, pripovijeda na osnovu knjige...).	14	28	16	32
Voli da drži i razgleda slikovnicu.	12	24	3	6
Traži da mu se čita.	8	16	2	4
S interesovanjem i radošću sluša vaspitača dok mu čita.	13	26	5	10
Zapitkuje vaspitača prilikom čitanja.	3	6	24	48
Ukupno	50	100	50	100

U skoro 50% slučajeva (24 od 50 ispitanika) ocijenjeno je da predškolska djeca rijetko zapitkuju dok im se čita i vaspitačice su ovu aktivnost izabrale kao najrjeđu od ponuđenih koju djeca ispoljavaju kao pokazatelj interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju. Dijete rijetko samo bira slikovnicu i prema mišljenju vaspitačica ovo je druga najrjeđa aktivnost kod predškolske djece (slika 13). Mali broj vaspitačica je komentarisalo ovo pitanje, svega 12, a uglavnom su komentari bili slični ponuđenim odgovorima - djeca traže da im se čita, slušaju dok im vaspitač čita i sl.

Slika 13. Najčešća (gornji dio slike) i najrjeđa (donji dio slike) aktivnost djece koju ispoljavaju kao pokazatelj interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju

5.2.8. Biblioteka kao dio ambijenta u vrtićima

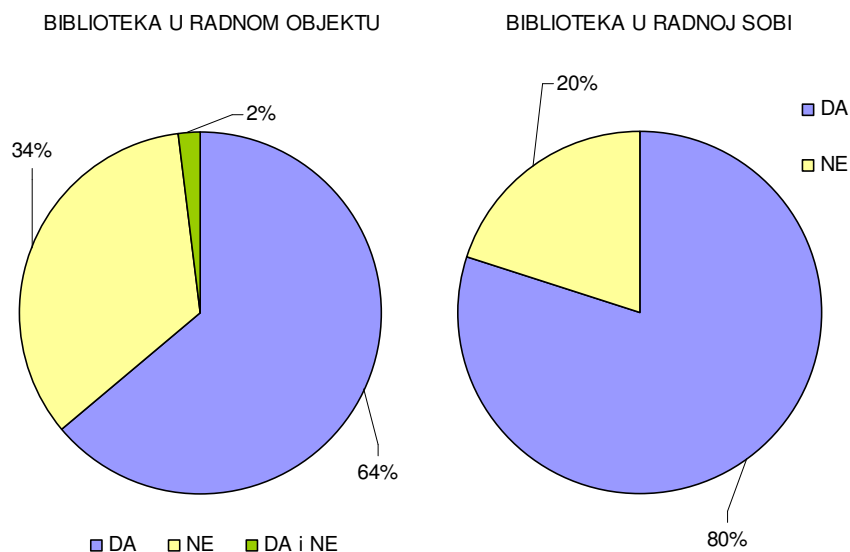
Na pitanje da li u objektu u kojem rade i/ili u radnoj sobi postoji biblioteka, vaspitačice su dale interesantne odgovore. Većinski odgovor je da postoji biblioteka kako u vrtiću (32 vaspitačice) tako i u radnoj sobi (40 vaspitačica). Međutim, interesantno da je bilo određenih kontradiktornosti, jer su iz jednog istog vrtića neke vaspitačice odgovorile da postoji, a neke da ne postoji biblioteka. Takođe, na pitanje da li postoji biblioteka u vrtiću, jedna vaspitačica je zaokružila i DA i NE (tabela 10). Analizirajući detaljnije odgovore i pojedine komentare u vezi ovog pitanja, vrlo vjerovatno da su uočene kontradiktornosti rezultat shvatanja pojma "biblioteka". Naime, izgleda da u pojedinim vrtićima ne postoji klasična biblioteka, već samo kutak (polica) sa slikovnicama i drugim knjigama, što je stvorilo određenu nedoumicu/nejasnoću kod ispitanika.

Tabela 10. Pregled broja odgovora vaspitačica na pitanje da li vrtić/radna soba posjeduje biblioteku

Pitanje	Da	Ne	Da i Ne	Σ
Objekat u kojem radite posjeduje biblioteku za djecu opremljenu slikovnicama različitih vrsta	32 (64%)	17 (34%)	1 (2%)	50
U Vašoj radnoj sobi postoji biblioteka namijenjena djeci	40 (80%)	10 (20%)	0	50

U svakom slučaju, ispitivanje je otkrilo da 64% i čak 80% vaspitačica ističe da postoje biblioteke u objektima u kojima rade, odnosno u njihovim radnim sobama (slika 14). Kada su komentari u pitanju, 19 vaspitačica je napisalo svoje mišljenje u vezi ovog pitanja. Tako je bilo komentara da vrtić posjeduje malu biblioteku i da djeca sama biraju slikovnice. Nekoliko vaspitačica, koje su na jedno ili oba pitanja zaokružila Ne (nema biblioteke ni u vrtiću (radnom prostoru) ni u radnoj sobi, svoj odgovor su objasnile malim prostornim kapacitetom (objekta ili radne sobe). Bilo je i komentara da je vrtićima potrebna bolja opremljenost slikovnicama i drugim dječjim knjigama. Jedan od komentara vaspitačica, koje su istakle da nema biblioteke u radnom objektu, ali ima u radnoj sobi, objašnjen je time da u okviru Centra za govorne i jezičke aktivnosti postoji

biblioteka. Ovaj komentar sugerira da biblioteka postoji u posebnim radnim sobama u sklopu vrtića. Međutim, mišljenja smo da svaka radna soba treba da ima određeni prostor/policu za dječje knjige, a da u okviru vrtića postoji posebna prostorija za dječje knjige, pribor za pisanje i druge predmete koji su od koristi djeci.

Slika 14. Procentualni pregled broja odgovora vaspitačica na pitanje da li radni objekat/radna soba posjeduje biblioteku

5.2.9. Percepcija vaspitačica o uticaju čitanja slikovnica predškolskoj djeci na formiranje budućih čitaoca i ljubitelja knjige

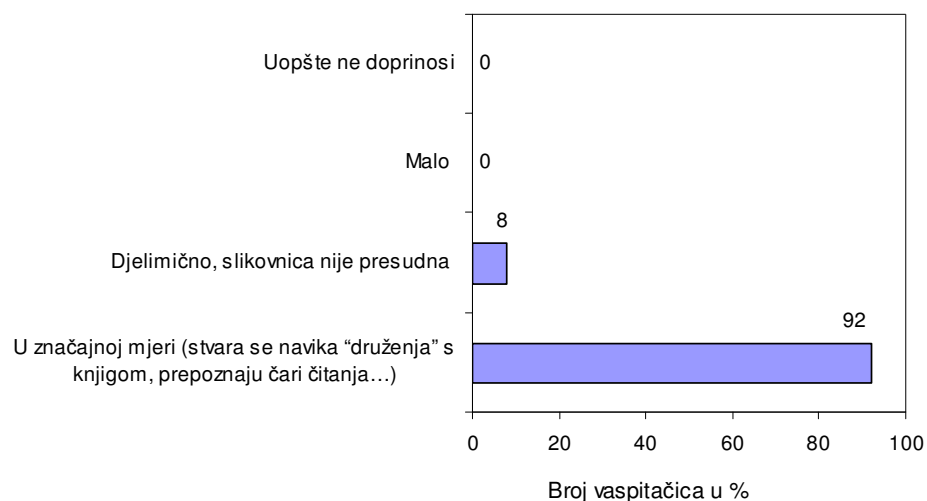
Deveto, posljednje pitanje za vaspitačice imalo je za cilj da zaokruži set prethodno sistematizovanih odgovora i komentara. Pitanje se baziralo na iskustvu i procjeni vaspitačica koliko čitanje slikovnica djeci predškolske dobi doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige. Od četiri ponuđena odgovora, skoro sve ispitane vaspitačice su odgovorile (zaokružile odgovor) da, prema njihovom iskustvu i procjeni, čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda u značajnoj mjeri doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige. Ovaj odgovor zaokružilo je 46 vaspitačica. Samo 4 vaspitačice smatraju da uticaj čitanja slikovnica djelimično doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige, odnosno da slikovnice nijesu presudne po tom pitanju (tabela

11). Da je taj doprinos mali ili da uopšte ne postoji, nije saglasna ni jedna od anketiranih vaspitačica.

Tabela 11. Pregled procjene vaspitačica koliko čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige

Pitanje	Br. vaspitačica	Br. vaspitačica u %
U značajnoj mjeri (stvara se navika “druženja” s knjigom, prepoznaju čari čitanja...).	46	92
Djelimično, slikovnica nije presudna.	4	8
Malo.	-	-
Uopšte ne doprinosi.	-	-
Ukupno	50	100

Dakle, činjenica da 92% vaspitačica (slika 15) smatra da čitanje slikovnica djeci predškolske dobi ima značajan uticaj na formiranje budućeg čitaoca i ljubitelja knjige, jedan je od pokazatelja neophodnosti korišćenja ove vrste dječje literature u vrtićima. U vezi s tim, bilo bi poželjno da svaki vrtić ima posebnu prostoriju za biblioteku i da se one ažuriraju novim slikovnicama i drugim dječjim knjigama, a sve u cilju češćeg čitanja djeci.

Slika 15. Procentualni pregled broja odgovora vaspitačica koliko čitanje slikovnica djeci predškolske dobi doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige

Ovo pitanje komentarisalo je 25 vaspitačica (50%), a u najvećem broju istakle su, odnosno potvrdile da je čitanje slikovnica od velikog značaja za razvoj dječje ličnosti. Jedna vaspitačica je napisala da je čitanje slikovnica djeci predškolske dobi "važno za njihov socijalni i emocionalni razvoj, razvoj govora, pažnje, pamćenja, bogati dječju maštu, kreativno mišljenje". Bilo je i komentara da sa čitanjem slikovnica treba ranije početi i češće koristiti u radu s djecom. Ovaj segment rada zaključićemo sa još jednim komentarom: "Sa knjigom u ruci, čarolija može da počne".

5.3. Analiza podataka dobijenih od roditelja i rezultati analize

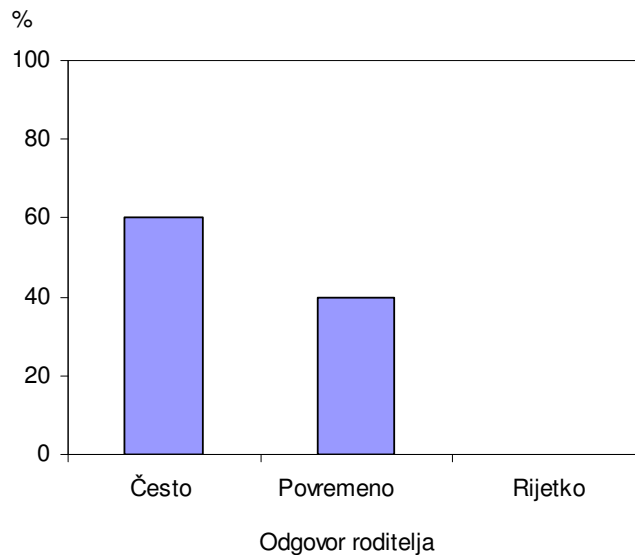
U ovom dijelu predočiće se rezultati ispitivanja roditelja o njihovoj percepciji uticaja slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. Kao i za vaspitačice, anketni upitnik za roditelje sadržao je devet pitanja, prilagođenih ispitanicima. To znači da su neka pitanja ostala ista ili slična, a neka su nova u odnosu na pitanja za vaspitačice.

5.3.1. Da li roditelji čitaju slikovnice svojoj djeci

Na pitanje da li svojoj djeci čitaju slikovnice, roditelji su imali tri ponuđena odgovora. Od 40 anketiranih, 24 roditelja su odgovorila (zaokružila) da to rade često. Njih 16 je istaklo da povremeno čitaju slikovnice, a kao odgovor "rijetko" nije zaokružio ni jedan roditelj (tabela 12). Dakle, u 60% slučajeva roditelji često čitaju slikovnice svojoj djeci (slika 16).

Tabela 12. Odgovor roditelja na pitanje da li svojoj djeci čitaju slikovnice

Pitanje	Br. roditelja	Br. roditelja u %
Često.	24	60
Povremeno.	16	40
Rijetko.	0	0
Ukupno	40	100

Slika 16. Pregled učestalosti (%) roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci

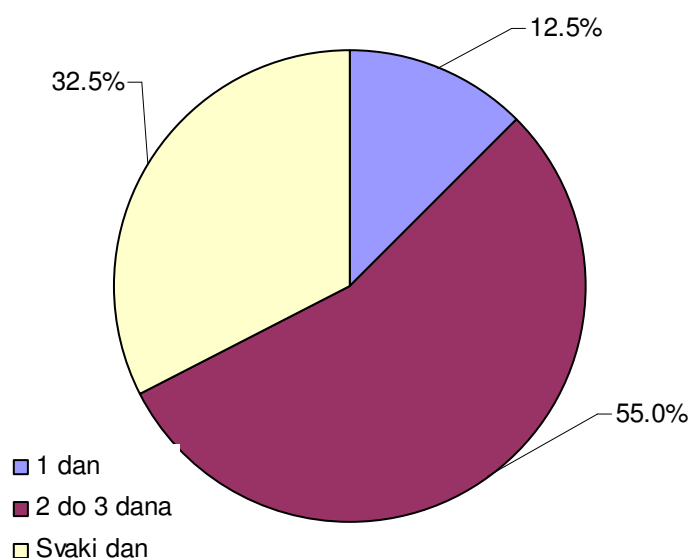
Komentar na ovo pitanje, odnosno obrazloženje datog izbora, dalo je 12 roditelja. U većini slučajeva roditelji ističu da rado čitaju i da djeca uživaju dok im se čita. Bilo je i komentara da čitanjem pokušavaju odvići dijete od ekrana (TV-a, telefona). Zatim da čestim čitanjem žele pomoći djetetu u razvoju govora, pažnje, koncentracije, radoznalosti. Nekoliko roditelja koji su zaokružili da povremeno čitaju slikovnice, takav izbor su obrazložili da prednost daju igri i nastojanju da dijete što više boravi napolju, zatim da čitaju slikovnice u zavisnosti od želje i interesovanja djeteta. U par slučajeva izbor odgovora da povremeno čitaju slikovnice djeci, roditelji su obrazložili time da je u pitanju dijete starije predškolske dobi (starosti oko 6 godina) te da nema interesovanje za čitanje slikovnica kao prije.

5.3.2. Sedmična učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci

Najveći broj roditelja, njih 22 od 40, odgovorilo je da čitaju slikovnice djeci 2-3 dana sedmično. Svaki dan čita slikovnice djeci 13 roditelja, a jedan dan u sedmici njih 5 (tabela 13). Izraženo u procentima, 55% roditelja čita slikovnice svojoj djeci dva do tri dana sedmično, 32,5% to čini svaki dan, a 12,5% jedan dan sedmično (slika 17).

Tabela 13. Sedmična učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci

Vrijeme	Br. roditelja	Br. roditelja u %
1 dan	5	12.5
2 do 3 dana	22	55
Svaki dan	13	32.5
Ukupno	40	100

Slika 17. Pregled procentualne sedmične učestalosti roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci

Izbor ponuđenog odgovora na ovo pitanje komentarisalo je 13 roditelja. Roditelji su istakli da učestalost čitanja slikovnica zavisi kako od njihovih tako i djetetovih obaveza. Bilo je komentara da dijete voli da sluša priče i da ne ide u krevet dok mu se ne pročita barem jedna ili dvije priče. Ispitavanje je dalje otkrilo da roditelji djeci najčešće čitaju u toku popodnevno odmora i uveče pred spavanje, kao i da su prije češće čitali, dok je dijete bilo mlađe.

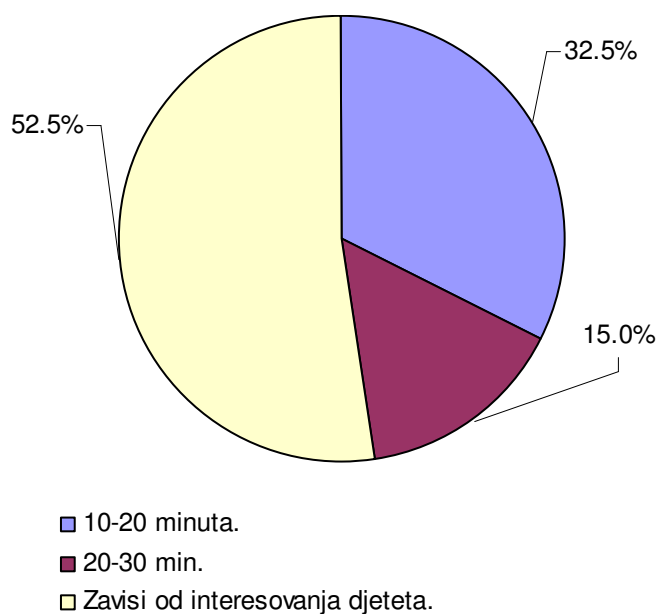
5.3.3. Dnevna učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci

Vrijeme koje roditelji dnevno provedu čitajući slikovnice svojoj djeci, uglavnom zavisi od interesovanja djece. Ovakav odgovor zaokružio je 21 roditelj. Kada čitaju

slikovnice svoj djeci, 13 roditelja to čini 10 do 20 minuta dnevno, a njih 6 20 do 30 minuta dnevno (tabela 14). Dakle, kada čitaju, 15% roditelja to čini 20 do 30 minuta, 32,5% roditelja čita 10 do 20 minuta, a čak kod 52,5% roditelja vrijeme provedeno u čitanju svojoj djeci zavisi od njihovog interesovanja (slika 18).

Tabela 14. Dnevna učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci

Vrijeme	Br. roditelja	Br. roditelja u %
10 do 20 minita	13	32.5
20 do 30 min.	6	15
Zavisno od interesovanja djeteta	21	52.5
Ukupno	40	100

Slika 18. Pregled procentualne dnevne učestalosti roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci

Komentar na ovo pitanje dalo je samo 9 roditelja. U većini slučajeva roditelji smatraju da vrijeme čitanja djeci u toku dana zavisi od njihovog interesovanja, kao i da je 10 do 20 minuta sasvim dovoljno da zadrži njihovu pažnju. Roditelji obično čitaju djeci prije spavanja i to je aktivnost koja ih uspava. I u vezi ovog, kao i prethodnog pitanja, jedan komentar se odnosio na to da je čitanje djeci prije bilo češće, odnosno da su djeca

analizirane dobi (4 do 6 godina) više zainteresovana za društvene igre (ne ljuti se čovječe, igra memorija i druge).

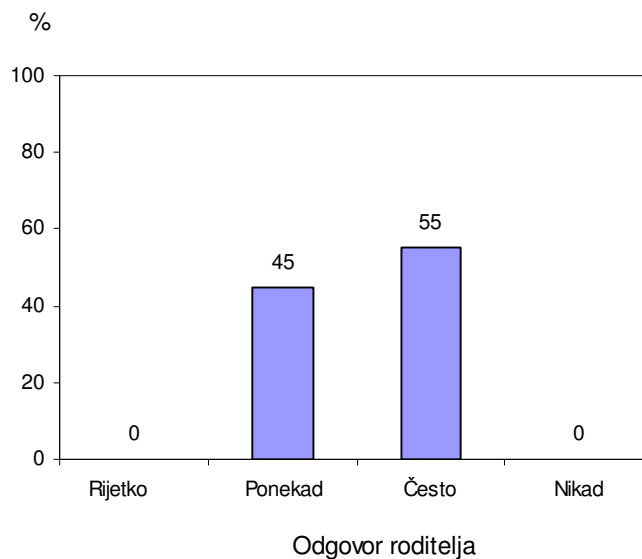
5.3.4. Da li roditelji tokom ili nakon čitanja slikovnice razgovaraju sa svojom djecom o priči i slikama

Bilo je za očekivati da roditelji tokom ili nakon čitanja razgovaraju sa djetom o priči i slikama, što je ispitivanje i potvrdilo. Od 40 ispitanih roditelja, njih 18 je odgovorilo "ponekad", a 22 da često razgovaraju sa djecom tokom ili nakon čitanja. Ni jedan ispitanik kao izbor nije zakružio ponuđeni odgovor "rijetko" i "nikad" (tabela 15). Drugim riječima, ispitivanje je otkrilo da 45% roditelja ponekad, a 55% često razgovara sa djecom tokom ili nakon čitanja slikovnice (slika 19).

Tabela 15. Pregled odgovora roditelja na pitanje da li tokom ili nakon čitanja slikovnice razgovaraju sa svojom djecom o priči i slikama

Izbor odgovora	Br. roditelja	Br. roditelja u %
Rijetko	0	0
Ponekad	18	45
Često	22	55
Nikad	0	0
Ukupno	40	100

Svoj izbor odgovora na postavljeno pitanje, komentarisalo je 11 roditelja. Odgovor "ponekad" roditelj je obrazložio time time da razgovor tokom ili nakon čitanja slikovnice zavisi od toga šta se čita, odnosno od zainteresovanosti djeteta. Ostalih 10 roditelja, koja su zaokružila da često razgovaraju s djetetom tokom ili nakon čitanja, svoj izbor su obrazložili da postoji obostrano uživanje u komentaranju priče i slika, te da dijete postavlja pitanja dok mu se čita, a nekada to rade i roditelji (postavljaju pitanje djetetu u vezi pročitano). Tokom ili nakon čitanja, postavljanjem pitanja roditelj dobija povratnu informaciju u vezi toga koliko je dijete pažljivo slušalo i da li razumije pouku priče, što ima poseban značaj za dalji djetetov razvoj.

Slika 19. Pregled odgovora roditelja (%) na pitanje da li tokom ili nakon čitanja razgovaraju s djetetom o priči ili slikama

5.3.5. Odgovor roditelja na pitanje koliko slikovnica ima njegovo dijete

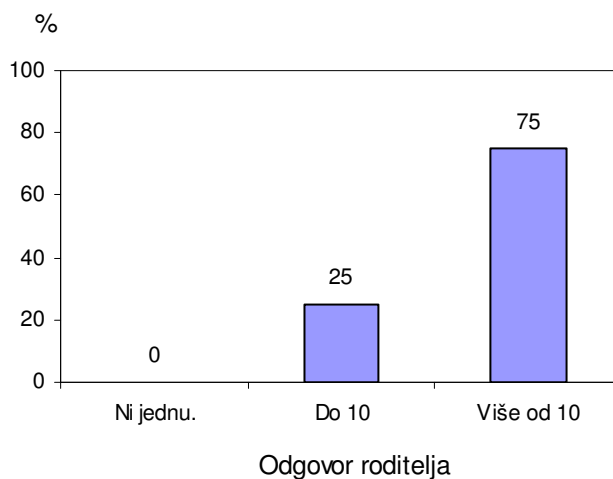
U današnje vrijeme teško je zamisliti da dijete nema barem par slikovnica u svom porodičnom domu. Na osnovu odgovora roditelja, ispitivanje je potvrdilo da sva djeca u našim vrtićima posjeduju slikovnice u porodičnom domu. Pri tome, 10, odnosno 30 roditelja je istaklo da njegovo dijete ima do 10 i više od 10 slikovnica (tabela 16). Procentualno, 75% roditelja je odgovorilo da njegovo dijete ima više od 10 slikovnica, a 25% da ima do 10 slikovnica (slika 20).

Tabela 16. Pregled odgovora roditelja na pitanje koliko slikovnica ima njegovo dijete

Izbor odgovora	Br. roditelja	Br. roditelja u %
Ni jednu	0	0
Do 10	10	25
Više od 10	30	75
Ukupno	40	100

Svoj izbor ponuđenog odgovora u anketnom upitniku, obrazložilo je svega 8 roditelja, dok ostali, njih 32, nijesu imali komentar u vezi ovog pitanja. U obrazloženju roditelji

navode da u dječjoj sobi imaju mini biblioteku - policu sa dosta slikovnica i drugih dječjih knjiga. Bilo je i komentara da djeca u knjižarama često sama izaberu šta bi željeli da im se čita. Posjedovanjem slikovnica i drugih knjiga, roditelji žele da na taj način nauče svoje dijete da čuva knjige.

Slika 20. Pregled odgovora roditelja (%) na pitanje koliko slikovnica ima njegovo dijete

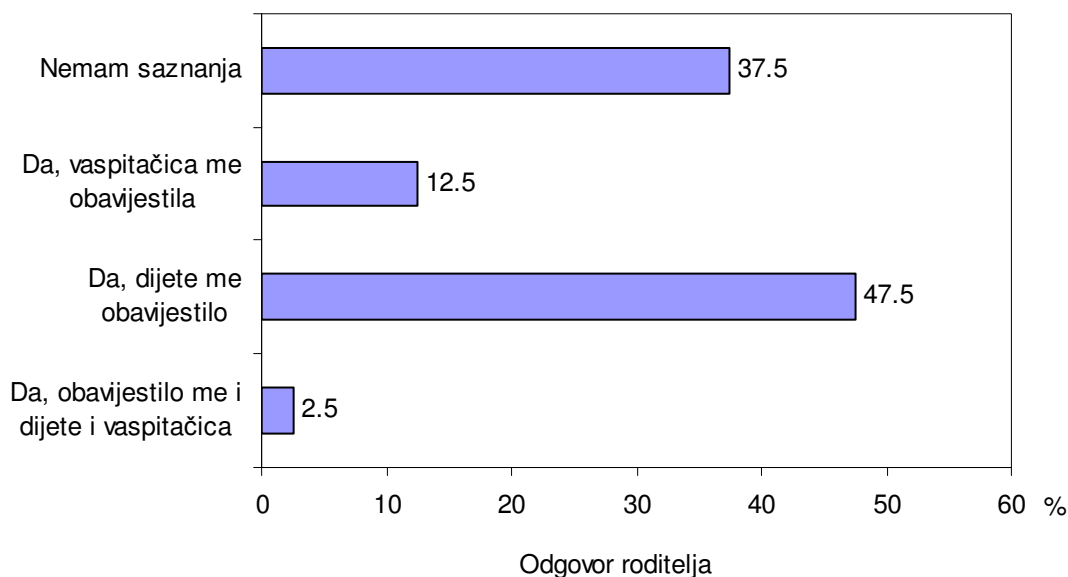
5.3.6. Saznanje roditelja o čitanju slikovnica djeci u vrtiću

S obzirom na to da slikovnica ima značajan uticaj na razvoj djeteta, posebno na formiranje budućih čitalaca, ovo pitanje imalo je za cilj da ispita da li roditelji imaju saznanja da se njihovoj djeci čitaju slikovnice u vrtiću koji pohađa dijete. Cijenimo da bi vaspitačice trebalo da upoznaju roditelje da se u vrtićima čitaju slikovnice i da im ukažu o značaju takve aktivnosti. Bilo bi poželjno da vaspitačice i sugerišu roditeljima da kući svojoj djeci čitaju slikovnice i druge dječje knjige. Međutim, od 40 anketiranih roditelja, samo njih 5 je zaokružilo odgovor da su ih vaspitačice obavijestile o čitanju slikovnica u vrtiću, a jedan roditelj je do takvog saznanja došao i od vaspitačica i od svog djeteta. Čak 15 roditelja nije imalo nikakvog saznanja da li se ili ne čitaju slikovnice u vrtiću, te bi na komunikaciji, tim povodom, između roditelja i vaspitačica svakako trebalo poraditi u budućnosti. Obavještenje da se u vrtićima djeci čitaju slikovnice, 19 roditelja je dobilo upravo od svoje djece (tabela 17).

Tabela 17. Pregled odgovora roditelja na pitanje imaju li saznanja da se slikovnice čitaju u vrtiću

Izbor odgovora	Br. roditelja	Br. roditelja u %
Da, dijete me obavijestilo	19	47.5
Da, vaspitačica me obavijestila	5	12.5
Da, obavijestilo me i dijete i vaspitačica	1	2.5
Nemam saznanja	15	37.5
Ukupno	40	100

Činjenica da 37,5% roditelja nema saznanja o tome da li se slikovnice (i druge dječje knjige) čitaju u vrtićima, predstavlja jedan vid nedostatka aktivnog učešća roditelja u vaspitanju i obrazovanju svoje djece. Iz odgovora se nazire i određena pasivnost pojedinih vaspitačica prema svom poslu, jer je samo 15% roditelja (12,5+2,5) obaviješteno od njih da se djeci čita u vrtiću (slika 21).

Slika 21. Odgovor roditelja na pitanje imaju li saznanja da se slikovnice čitaju u vrtiću, izraženo u procentima

Ovo pitanje komentarisalo je samo 7 od 40 anketiranih roditelja. Po dolasku kući, dijete prepričava nove sadržaje i nekada sa ushićenjem pominje priče koje su mu čitane u vrtiću, pa su roditelji i na taj način dolazili do saznanja o čitanju slikovnica u vrtiću. Bilo

je i komentara da djeca kod kuće vole da oponašaju svoju vaspitačicu i počnu priču kao ona, npr. "jednoga dana živjela je...", pa su i na taj neposredan način roditelji dolazili do saznanja da se čitaju slikovnice i druge dječje knjige u vrtiću. Pojedini roditelji su svoj ponuđeni izbor obrazložili time da ih vaspitačice redovno obavještavaju o aktivnostima djece u vrtiću.

5.3.7. Znanje roditelja o značaju čitanja slikovnica djeci

Pitanje da li su roditelji upoznati o značaju čitanja slikovnica djeci, nadovezuje se na prethodno. Naime, već je pomenuto da bi vaspitačice trebalo da ukažu roditeljima o značaju čitanja slikovnica i drugih dječjih knjiga i da im sugerišu da kući svojoj djeci češće čitaju. Podrazumijeva se da bi i roditelji trebalo da se interesuju o značaju čitanja svojoj djeci. Na ovo pitanje, roditelji su imali četiri ponuđena odgovora (tabela 18):

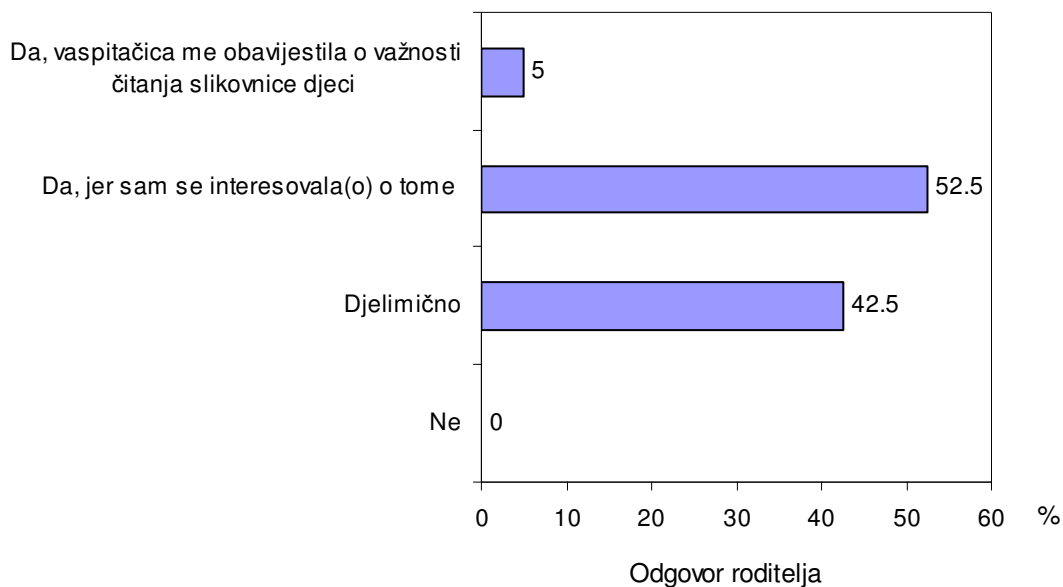
Tabela 18. Pregled odgovora roditelja na pitanje da li su upoznati o značaju čitanja slikovnica djeci

Izbor odgovora	Br. roditelja	Br. roditelja u %
Ne	0	0
Djelimično	17	42.5
Da, jer sam se interesovala/interesovao o tome	21	52.5
Da, vaspitačica me obavijestila o važnosti čitanja slikovnica djeci	2	5
Ukupno	40	100

Ohrabruje činjenica da su svi anketirani roditelji manje ili više upoznati o značaju čitanja djeci, jer niko od ispitanika nije zaokružio odgovor "ne" (da nijesu upoznati). Međutim, rezultati predloženi u tabeli ukazuju da je značajan broj ispitanika (roditelja) djelimično upoznat o značaju čitanja slikovnica djeci. Ovaj ponuđeni odgovor zaokružilo je 17 roditelja. Ostali su upoznati o značaju čitanja, pri čemu su 2 roditelja takvu informaciju dobili od vaspitačica, a njih 21 je do takvog saznanja došlo na osnovu ličnog interesovanja. I u ovom slučaju je zanemarljiva informisanost roditelja od strane

vaspitačica - svega 5% anketiranih roditelja je informisano od vaspitačica o značaju čitanja djeci (slika 22).

Izbor odgovora na ovo pitanje obrazložilo je samo 5 anketiranih roditelja, a od toga dva roditelja su komentarisala/potvrdila da su upoznati sa značajem čitanja djeci. Ostala tri roditelja su dala komentar da čitanje djeci podstiče kod njih razvoj govora, umjetnosti, mašte, empatije prema stvarima i bićima.

Slika 22. Odgovor roditelja na pitanje da li su upoznati o značaju čitanja slikovnica djeci, izraženo u procentima

5.3.8. Odgovor roditelja na pitanje koje aktivnosti realizuju sa svojom djecom u porodičnom okruženju u cilju razvoja ljubavi prema čitanju

Ovo pitanje imalo je za cilj da ispita aktivnosti koje roditelji realizuju u porodičnom okruženju kako bi razvili ljubav kod djeteta prema čitanju. Motivacione aktivnosti mogu biti različite, a za potrebe master rada u anketnom upitniku roditelji su imali mogućnost da izaberu jedan ili više od 5 ponuđenih odgovora. U cilju razvoja motivacije djeteta prema čitanju, ispitivanje je otkrilo da su najčešće aktivnosti koje roditelji realizuju u porodičnom okruženju: stvaranje navike čitanja djetetu u određeno vrijeme (11 roditelja)

i čitanje slikovnica i priča uz igru i u prijatnoj atmosferi (10 roditelja). Na ovo pitanje, po jedan roditelj je zaokružio sljedeće odgovore: ponekad posjetimo biblioteku kako bi pregledali ili posudili knjigu, odnosno nastojim da budem uzor ponašanja, kako bi se dijete ugledalo na roditelja koji redovno čita. Dodajmo da od 40 anketiranih roditelja, njih 17 realizuje dvije ili tri aktivnosti. U svakom slučaju, roditelji često realizuju jednu ili više aktivnosti u cilju razvoja predčitalačke motivisanosti djeteta, jer niko od ispitanika nije zaokružio odgovor da to rijetko sprovodi (tabela 19).

Tabela 19. Pregled odgovora roditelja na pitanje koje aktivnosti realizuju u porodičnom okruženju s ciljem razvoja motivacije djeteta prema čitanju

Izbor odgovora	Br. roditelja	Br. roditelja u %
a) Čitanje slikovnica i priča realizujemo uz igru i u prijatnoj atmosferi.	10	25
b) Stvaramo naviku čitanja djetetu u određeno vrijeme (poslije ručka, uveče, prije spavanja..).	11	27.5
c) Ponekad posjetimo biblioteku kako bi pregledali ili posudili knjigu.	1	2.5
d) Nastojim da budem uzor ponašanja, kako bi se dijete ugledalo na roditelja koji redovno čita.	1	2.5
e) Rijetko sprovodim aktivnosti za razvoj motivacije djeteta prema čitanju.	0	0
a i b	1	2.5
a i c	3	7.5
a i d	2	5
b i d	5	12.5
a, b i c	1	2.5
a, b i d	5	12.5
Ukupno	40	100

Komentar na ovo pitanje imalo je samo 7 roditelja. Čitanje slikovnica i drugih dječjih knjiga, uglavnom se realizuje prije spavanja, a bilo je i komentara da roditelji treba da budu uzor svoj djeci, zatim da je potrebno razgovarati s djetetom o slikovnicama, enciklopedijama, odnosno ukazivati na značaj knjige u odrastanju i razvoju ličnosti djeteta.

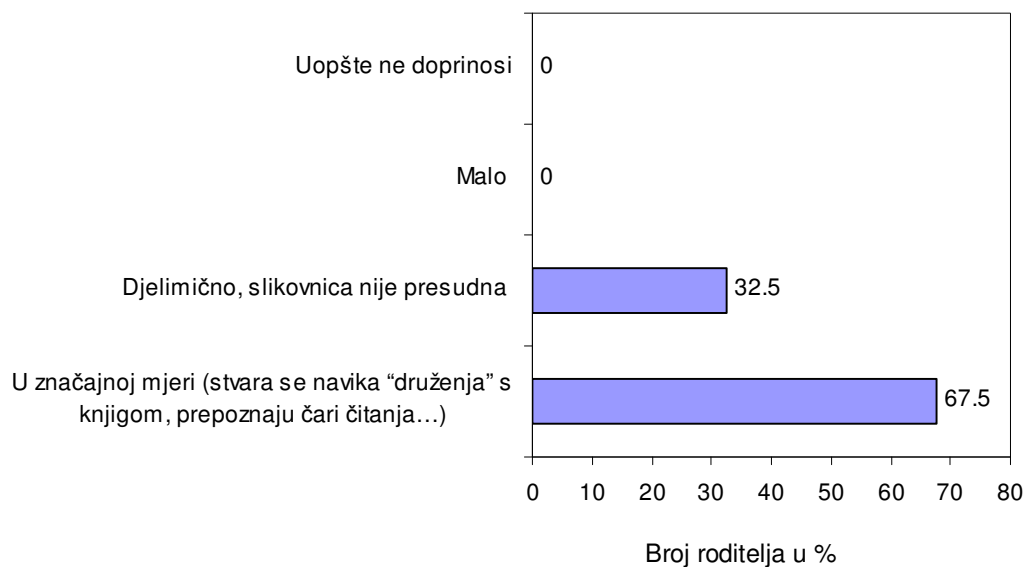
5.3.9. Percepcija roditelja o uticaju čitanja slikovnica predškolskoj djece na formiranje budućih čitaoca i ljubitelja knjige

Kao i za vaspitačice, poslednje pitanje za roditelje odnosilo se na to da, prema njihovom iskustvu i procjeni, odgovore na pitanje koliko čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige. U anketnom upitniku ponuđena su četiri odgovora, a najveći broj roditelja, njih 27, smatra da čitanje slikovnica djeci u značajnoj mjeri doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige. Sa druge strane, 13 roditelja smatra da je taj doprinos djelimičan (tabela 20), dok niko od anketiranih ispitanika nije istakao da je taj doprinos mali ili da uopšte ne postoji.

Tabela 20. Pregled procjene vaspitačica koliko čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige

Pitanje	Br. roditelja	Br. roditelja u %
U značajnoj mjeri (stvara se navika “druženja” s knjigom, prepoznaju čari čitanja...)	27	67.5
Djelimično, slikovnica nije presudna	13	32.5
Malo	-	-
Uopšte ne doprinosi	-	-
Ukupno	50	100

Podsjetimo, na isto pitanje 92% vaspitačica je odgovorilo da čitanje slikovnica djeci u značajnoj mjeri doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige, a njih svega 8% je odgovorilo da je taj doprinos djelimičan. Kod roditelja, pak, 67,5% ispitanika smatra da je taj doprinos značajan, a 32,5% djelimičan (slika 23). Upoređujući odgovore obje grupe ispitanika, primjećuje se da je, u odnosu na roditelje, značajno veći procenat vaspitačica koje smatraju da čitanje slikovnica djeci u velikoj mjeri doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige. U vezi prethodnog, bilo je za očekivati veći procenat kod vaspitačica, jer su u pitanju stručne osobe, ali prethodna komparacija ukazuje i na potrebu sugerisanja roditeljima o značaju čitanja slikovnica i drugih dječjih knjiga svojoj djeci.

Slika 23. Procentualni pregled broja odgovora roditelja koliko čitanje slikovnica djeci predškolske dobi doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige

Za razliku od vaspitačica, gdje je njih 50% komentarisalo ovo pitanje, svoj izbor je obrazložilo procentualno duplo manje roditelja (22,5% ili samo 9 od 40 roditelja). Tri roditelja su mišljenja da čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige, ali da to nije presudno, jer postoji niz drugih faktora. Na prethodno se može nadovezati komentar roditelja koji smatra da je još značajnije nadograđivati i unaprjeđivati naviku čitanja tokom školovanja.

6. ZAKLJUČAK

Na osnovu mišljenja vaspitačica i roditelja čija djeca pohađaju vrtić, master rad imao je za cilj da ispita uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu. Potrebni podaci prikupljeni su putem anketnog upitnika koji je sadržao po devet pitanja za vaspitače u vrtićima "Ljubica Popović" u Podgorici i za roditelje čija djeca pohađaju ovu javnu predškolsku ustanovu. Jedan upitnik bio je namijenjen za vaspitače, a drugi za roditelje. Uzorak je obuhvatio 50 vaspitača i 40 roditelja, a anketni upitnici dati su odvojeno tako da jedni nijesu imali uvid u pitanja onih drugih. Anketna pitanja na koja su odgovarali ispitanici odnosila su se na predškolsku djecu uzrasta četiri do šest godina. Svako pitanje imalo je ponuđene odgovore, a ispitanik je imao mogućnost da svoj izbor (odgovor) kratko i obrazloži. Rezultati ispitivanja otkrili su sljedeće:

- Od ukupnog broja vaspitačica (50), njih 66% čita slikovnice djeci dva do tri dana sedmično, 28% svaki radni dan, a 6% vaspitačica to čini jedan dan u sedmici. Danima kada čitaju, ispitivanje je pokazalo da 40% vaspitačica na tu aktivnost utroši 10 do 20 minuta, isto toliko (40%) je odgovorilo da vrijeme trajanja čitanja zavisi od interesovanja djece, dok 18% čita djeci 20 do 30 minuta, a samo 2% više od 30 minuta. Na pitanje koje se vrste slikovnica najčešće čitaju u vrtićima djeci uzrasta 4 do 6 godina, 42% vaspitačica je odgovorilo da su to tradicionalne literarne slikovnice, 20% informativne (naučno-popularne), 16% najčešće čita djeci literarne slikovnice novijeg datuma, a samo 6% se opredijelilo za strip slikovnice. U 16% slučajeva vaspitačice podjednako čitaju djeci više vrsta slikovnica. Prema mišljenju 58% vaspitačica, dvije najčešće aktivnosti koje djeca ispoljavaju u vrtiću kao pokazatelj predčitalačke motivacije su: donose slikovnice i traže da im se čita i žele da im se ista priča ponovo čita. Po pitanju ispoljavanja zainteresovanosti djece za radnju priče koja im se čita, iskustvo 74% vaspitačica pokazuje da se najčešća aktivnost djece manifestuje kroz postavljanje pitanja tokom ili nakon čitanja slikovnice. Sa druge strane, najveći broj vaspitačica (56%) kao

najrjeđu aktivnost djece kojom ispoljavaju zainteresovanost za radnju priče koja im se čita, vide u predviđanju događaja koji slijedi. Ispitivanje je dalje otkrilo da radno okruženje u vrtiću pomaže razumijevanju koncepta slike i teksta, te predstavlja značajan podsticaj učenja pismenosti kod djece. Naime, kada u radnom prostoru/radnoj sobi postoji mnoštvo pisanog materijala, dostupnog pribora za pisanje, pristup računar, mogućnost organizacije različitih oblika rada i slično, 70% vaspitačica smatra da to kod predškolske djece stvara naviku za slušanje i uživanje u lijepoj književnosti, te korišćenja pisanog materijala za dobijanje raznih informacija. Prema mišljenju 78% od 50 anketiranih vaspitačica, najčešće aktivnosti koje primjećuju kod djece kao pokazatelj interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju, su: djeca sama biraju slikovnicu, s interesovanjem i radošću slušaju dok im se čita i vole da drže i razgledaju slikovnicu. Sa druge strane, u skoro 50% slučajeva ocijenjeno je da predškolska djeca rijetko zapitkuju dok im se čita i vaspitačice su ovu aktivnost izabrale kao najrjeđu od ponuđenih koju djeca ispoljavaju kao pokazatelj interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju. Biblioteka je važan dio ambijenta u kojem djeca borave. S tim u vezi, 64% anketiranih vaspitačica je istaklo da u radnom objektu (vrtiću) postoji biblioteka, a čak 80% njih da je ona (u vidu police sa slikovnicama i drugim dječjim knjigama) prisutna u radnoj sobi. Na osnovu iskustva i procjene, 92% vaspitačica smatra da čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda u značajnoj mjeri doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige.

– Kada su roditelji u pitanju, od 40 ispitanika, njih 60% često čita slikovnice svojoj djeci, a 40% povremeno. Pri tome, najveći broj roditelja svojoj djeci čita slikovnice dva do tri dana sedmično (55% roditelja), a 32,5% to čini svaki dan, dok samo 12,5% čita djeci jedan dan sedmično. Ispitivanje je dalje pokazalo da u toku dana 52,5% roditelja provedu u čitanju svojoj djeci zavisno od njihovog interesovanja, 32,5% roditelja čita 10 do 20 minuta, a 15% roditelja to čini 20 do 30 minuta. Tokom ili nakon čitanja slikovnice, 55% roditelja često razgovara sa svojom djecom, a 45% ponekad. Na osnovu odgovora roditelja, sva djeca u našim vrtićima posjeduju slikovnice u porodičnom domu - 75% roditelja je odgovorilo da njegovo dijete ima više od 10 slikovnica, a 25% da ima do 10 slikovnica. Obavještenje da se u vrtićima djeci čitaju slikovnice, 50% roditelja je dobilo od svoje djece. Čak 37,5% roditelja nema saznanja da li se ili ne čitaju slikovnice i

druge dječje knjige u vrtiću, što je donekle pokazatelj nezainteresovanosti tih roditelja u vezi pomenutog pitanja. Ipak, ohrabruje činjenica da su svi anketirani roditelji manje ili više upoznati o značaju čitanja djeci. U vezi ovog pitanja, bilo bi poželjno, cijenimo i obavezno, da roditelje obavijeste i vaspitačice, tim prije što je svega 5% roditelja informisano od vaspitačica o značaju čitanja djeci. U cilju razvoja predčitalačke motivisanosti svoje djece, svi ispitanici su istakli da u porodičnom okruženju realizuju jednu ili više aktivnosti, a njih 77,5% najčešće praktikuju tri: čitaju slikovnice i priče uz igru i u prijatnoj atmosferi, stvaraju navike čitanja djetetu u određeno vrijeme (poslije ručka, uveče, prije spavanja) i nastoje da budu uzor ponašanja kako bi se dijete ugledalo na roditelja koji redovno čita. Na osnovu iskustva i procjene svih ispitanika, čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige, pri čemu 67,5% roditelja smatra da je taj doprinos značajan, a 32,5% djelimičan.

Svi ispitanici (vaspitačice i roditelji) imali su mogućnost da izbor ponuđenog odgovora kratko obrazlože, odnosno komentarišu dato pitanje. Na svako pitanje dat je komentar, ali je značajno veći broj vaspitačica obrazložilo svoj ponuđeni izbor (odgovor) na postavljeno pitanje u odnosu na roditelje. U prosjeku, 21,4 od 50 vaspitačica i 9,0 od 40 roditelja dalo je komentar na postavljeno pitanje, odnosno 42,9% vaspitačica i 18,0% roditelja. Na osnovu izbora ponuđenih odgovora na postavljena pitanja i komentara vaspitačica i roditelja, te rezultata istraživanja brojnih naučnika predloženih u ovom radu, zaključujemo da je potvrđena glavna hipoteza i pretpostavke koje proizilaze iz nje:

- ✓ Slikovnica kao prva knjiga djeteta ima značajan uticaj na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu (glavna hipoteza).
- ✓ Djeca kojoj se slikovnice i druge priče redovno čitaju pokazuju interesovanje za slušanje glasnog čitanja/pripovijedanja priča (pothipoteza).
- ✓ Djeca kojoj se slikovnice redovno čitaju pokazuju interesovanje za knjige uopšte i druge pisane materijale (pothipoteza).
- ✓ Djeca kojoj se slikovnice redovno čitaju vole da razgledaju/listaju slikovnice (pothipoteza).

- ✓ Djeca kojoj se slikovnice redovno čitaju razlikuju tekst i sliku i samostalno "čitaju" slikovnicu i poznaju tehničke karakteristike pisma (pothipoteza).

Iz svega navedenog u ovom master radu, generalni zaključak je da slikovnica i druga dječja literatura predstavljaju značajan segment u razvoju djeteta. Nećemo pogriješiti ako kažemo da čitanje djeci predškolske dobi predstavlja temelj rane pismenosti i ljubavi prema čitanju u budućnosti. Da bi se to postiglo, prevashodno je neophodan stručan kadar i kvalitetno porodično okruženje. Popović & Novović (2020) s pravom ističu da ta „mala” knjiga (slikovnica) treba da ima značajno mjesto u predškolskom periodu za usvajanje čitanja i pisanja. S obzirom na to da postoji brojna literatura koja dokumentuje značajnu ulogu slikovnice u razvoju djece i preporučuje je kao potrebu djeteta, imperativno sredstvo u procesu početničkog vaspitanja i obrazovanja, odnosno savladavanja predčitalačkih vještina, očekujemo da će rezultati istraživanja predloženi u ovom radu, dodatno motivisati vaspitače u vrtićima Podgorice i roditelje djece da funkcionalnije koriste tu „prvu” knjigu. Takođe, očekujemo (bilo bi poželjno) da će master rad poslužiti kao podsticaj za poboljšanje interakcije između vaspitača i roditelja. Drugim riječima, osim približavanja slikovnice i čitanja djeci, vaspitači i predškolske ustanove trebalo bi da prihvate kao obavezu da detaljnije informišu roditelje o važnosti slikovnice i čitanja za djetetov kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj, što bi predstavljalo i najveću praktičnu primjenu i doprinos ovog master rada.

Dakle, o značaju čitanja/pričanja djeci dosta je napisano, ali u odnosu na postojeća istraživanja, istraživanje predloženo u ovom master radu može biti još jedan dokaz o važnosti uloge slikovnice na predškolskom uzrastu. Tome u prilog činjenica da djeca u školi sve manje čitaju, a sve više su posvećena izazovima digitalnog doba, što rezultira otklonom od knjige i čitanja. Vrlo vjerovatno da je otklon od knjige dobrim dijelom doprinio da crnogorski učenici kontinuirano postižu loše rezultate na PISA testiranjima, što nam daje za pravo da primjetimo da se značaju slikovnice i druge dječje literature u predškolskoj dobi nije poklanjala dovoljna pažnja, kako bi dijete još u ranoj dobi zavoljelo knjigu.

Na kraju, treba istaći da svaki upitnik ima određenih ograničenja. U konkretnom slučaju, treba računati na dva osnovna ograničenja. Prvo, ispitanik je bio ograničen u davanju odgovora (usmjerava se na već definisani odgovor), što ga na izvjestan način čini

pasivnim ili nedovoljno zainteresovanim da učestvuje u istraživanju. Takođe, ograničenje može predstavljati i davanje "poželjnog" odgovora od strane ispitanika, npr. da roditelj/vaspitač kaže da svakodnevno čita djeci slikovnicu, a da je istina drugačija. Zato je, da bi se postigla potpuna anonimnost, odnosno objektivnost, primijenjen štampani a ne elektronski upitnik, pri čemu je dodatno svaki ispitanik (vaspitač/roditelj) imao mogućnost da svoj izbor kratko obrazloži, kako bi se jasnije sagledao njihov odnos prema suštini pitanja. Bez obzira na to što smo nastojali da pomenuta ograničenja prevaziđemo, činjenicom da je popunjavanje upitnika potpuno anonimno i da će se podaci koristiti isključivo za izradu master rada, prethodne činjenice treba uzeti u obzir u formiranju sopstvenog stava. Na koncu konca, buduća istraživanja trebalo bi proširiti i na ostale krajeve Crne Gore, te obuhvatiti i djecu mlađe dobi, kao i onu koja ne pohađaju vrtić. U cilju dobijanja kvantitativnijih i kvalitetnijih informacija, buduća istraživanja trebalo bi bazirati i na upitnicima otvorenog i/ili kombinovanog tipa.

LITERATURA

1. Anderson, R., Hiebert, E., Scott, J. & Wildinon, I. (1985). *Becoming a Nation of Readers, The Report of the Commission on Reading*. National Institute of Education, Washington, DC, pp 155.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED253865.pdf>
2. Babb, Y.M., McBurnie, J. & Miller, K.K. (2018). Tracking the environment in Australian children's literature: the Children's Book Council of Australia Picture Book of the Year Awards 1955–2014. *Environmental Education Research*, 24(5), 716–730. <https://doi.org/10.1080/13504622.2017.1326020>
3. Batarelo Kokić I. (2015). Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. *Rasprave i članci*, Matica hrvatska, Zagreb, 377–398.
<https://www.researchgate.net/publication/289539418>
4. Bai, J., Zhang, H., Chen, Q., Cheng, X. & Zhou Y. (2022). Technical Supports and Emotional Design in Digital Picture Books for Children: A Review. *Procedia Computer Science*, 201, 174–180.
<https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.03.025>
5. Bardeen, C.W. (2009). *The Orbis Pictus*. The Project Gutenberg E–knjiga Orbis Pictus, John Amos Comenius.
<https://www.gutenberg.org/files/28299/28299-h/28299-h.htm>
6. Batinić, Š. & Majhut, B. (2001). *Od slikovnjaka do Vragobe: hrvatske slikovnice do 1945*. Hrvatski školski muzej, 96 str., Zagreb.
7. Croix, L.L., Austin, K.S., Schull, C.P., Miller, S.E. and Kidd, J.K. (2024). Leveraging the Environment to Ignite Children's Literacy Learning. *Teaching Young Children*, 17(2), pp. 8.
<https://www.naeyc.org/resources/pubs/tyc/winter2024/leveraging-environment-for-literacy-learning>
8. Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U: Kakva knjiga je slikovnica, Javor, R. (ur.). *Zbornik*, 12–17. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb.
9. Čudina–Obradović, M. (2004). *Kad kraljevna piše kraljeviću*. Pučko otvoreno učilište – korak po korak, Zagreb, 260 str. ISBN 953-97494-3-3.
10. Čudina–Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Školska knjiga, Zagreb, 251 str. ISBN 978-953-0-50109-6.
11. Duncan, G., Kalil, A., Mogstad, M. & Rege, M. (2023). Chapter 1 – Investing in early childhood development in preschool and at home. *Handbook of the Economics of Education*, 6, 1–91.
<https://doi.org/10.1016/bs.hesedu.2022.11.005>
12. Engel, A., Barnett, W.S., Anders, Y. & Taguma, M. (2015). *Early childhood education and care policy review – NORWAY*. OECD, pp. 138.
<https://www.oecd.org/norway/Early-Childhood-Education-and-Care-Policy->

13. Fantz, R.L. (1963). Pattern Vision in Newborn Infants. *Science*, 140(3564), 296–297. <https://doi.org/10.1126/science.140.3564.296>
14. Gillen, J. & Hall, N. (2013). The Emergence of Early Childhood Literacy. In: *The SAGE Handbook of Early Childhood Literacy*, Larson, J. & Marsh, J. (ed.). SAGE Publications Ltd, Parte one, 1–36. <https://www.researchgate.net/publication/42788564>
15. Kalb, G. & van Ours, J.C (2014). Reading to young children: A head–start in life? *Economics of Education Review*, 40, 1–24. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2014.01.002>
16. Koralek, D. (2005). Reading Aloud with Children of All Ages. Article compiled for: *Reading Is Fundamental*, pp. 6. https://www.rif.org/sites/default/files/images/2022/06/14/Support_Materials/ReadingAloud.pdf
17. Koss, M.D. (2015). Diversity in Contemporary Picturebooks: A Content Analysis. *Journal of Children's Literature*, 41(1), 32–42. <https://www.proquest.com/docview/1684386329?sourcetype=Scholarly%20Journals>
18. Lariviere, J. & Rennick, J.E. (2011). Parent Picture–Book Reading to Infants in the Neonatal Intensive Care Unit as an Intervention Supporting Parent–Infant Interaction and Later Book Reading. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 32(2), 146–152. <https://doi.org/10.1097/DBP.0b013e318203e3a1>
19. Leach, P. (2022). *Your Baby & Child: The Classic Childcare Guide, Revised and Updated*. Knopf; Updated edition (September 13, 2022), pp. 640. [ISBN-10:0593321170](#), [ISBN-13:978-0593321171](#)
20. Logan, J.A.R., Justice, L.M., Yumuş, M. & Chaparro–Moreno, L.J. (2019). When Children Are Not Read to at Home: The Million Word Gap. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 40(5), 383–386. <https://doi.org/10.1097/DBP.0000000000000657>
21. Li, X. & Bus, A.G. (2023). Efficacy of digital picture book enhancements grounded in multimedia learning principles: Dependent on age? *Learning and Instruction*, 85, 101749. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2023.101749>
22. Manz, P.H., Hughes, C., Barnabas, E., Bracaliello, C., Ginsburg–Block, M. (2010). A descriptive review and meta–analysis of family–based emergent literacy interventions: To what extent is the research applicable to low–income, ethnic–minority or linguistically–diverse young children? *Early Childhood Research Quarterly*, 25(4), 409–431. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.03.002>
23. Marcus, L.S. (2023). *Pictured Worlds: Masterpieces of Children's Book Art by 101 Essential Illustrators from Around the World*. Abrams Books, 432 pp. <https://www.amazon.com/Pictured-Worlds-Masterpieces-Childrens-Illustrators/dp/1419738984>
24. Martinović, I. & Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39–63.

- <https://hrcak.srce.hr/92392>
25. Majhut, B. & Zalar, D. (2012). *Slikovnica*. Visković, V. (gl.ur.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Sv. 4, S-Ž, Zagreb. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/rad-ostalo/761367#>
 26. Mrkalj, Z.V. (2016). Uloga igre u razvoju kulture usmenog izražavanja dece predškolskog uzrasta. Posebna izdanja Fakulteta pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu Naučni skupovi, knj. 20. https://pefja.kg.ac.rs/wp-content/uploads/2018/05/Zbornik_radova_Savremeno_predskolsko_vaspitanje_i_obrazovanje_Izazovi_i_dileme_2016.pdf
 27. Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Foy, P. & Drucker, K.T. (2012). *PIRLS 2011*. Chestnut Hill, MA: TIMSS & PIRLS, International Study Center, Boston College, pp. 374. https://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/downloads/p11_ir_fullbook.pdf
 28. Neri, E., De Pascalis, L., Agostini, F., Genova, F., Biasini, A., Stella, M. & Trombini, E. (2021). Parental Book-Reading to Preterm Born Infants in NICU: The Effects on Language Development in the First Two Years. *Int. J. Environ. Res.*, 18, 11361. <https://doi.org/10.3390/ijerph182111361>
 29. Novović, T. & Popović, D. (2019a). The Role and Application of Picture Books in Pre-school Practice. *Voprosy obrazovaniya/Educational studies Moscow*, 4, 160–184. <https://doi.org/10.17323/1814-9545-2019-4-160-184>
 30. Novović, T. & Popović, D. (2019b). Pedagoški značaj slikovnice u radu s djecom predškolskog uzrasta. *Vaspitanje i obrazovanje*, 2, 63–76. <https://zuns.me/sites/default/files/vaspitanje-i-obrazovanje/documents/VIO%20broj%202%202019.pdf>
 31. OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*. PISA, OECD Publishing, Paris, 491 pp. <https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/53f23881-en.pdf>
 32. Pamela, C., High, P.C., LaGasse, L., Becker, S., Ahlgren, I. & Garner, A. (2000). Clinical Care for children, Literacy Promotion in Primary Care Pediatrics: Can We Make a Difference? *PEDIATRICS*, 105(4), 927–933. <https://reachoutandread.org/wp-content/uploads/2019/09/High2000.pdf>
 33. Palupi, D.I., Lesmana, D.E., Farista, D., Yusnita, E., Rahmani, E., Gustina, H., Pertiwi, H. & Susanti, D. (2022). Usulan Standar Tingkat Pencapaian Perkembangan Anak Usia 0–1 Tahun. *EDUKASIA: Jurnal Pendidikan Dan Pembelajaran*, 4(1), 13–20. <https://www.jurnaledukasia.org/index.php/edukasia/article/view/90>
 34. Popović, D. & Novović, T. (2020). Uloga slikovnice u procesu početnog opismenjavanja u vrtiću i školi. *Krugovi detinjstva*, 1, 7–21. <https://www.researchgate.net/publication/346641756>
 35. Popović, D. (2023). *Slikovnica i ilustrovana knjiga*. Nastavni materijal, Filozofski fakultet u Nikšiću.
 36. Ramos, M.A. (2019). The Accordion Format in the Design of Children's Books: A Close Reading of a Portuguese Collection. *Libri & liberi*, 8 (2), 313–328. <https://doi.org/10.21066/carcl.libri.8.2.4>
 37. Royster, P. (2013). *Milk for Babes*. Drawn Out of the Breasts of Both Testaments. Chiefly, for the Spiritual Nourishment of Boston Babes in

- Either England: But May Be of Like Use for Any Children – Abstract". Electronic Texts in American Studies. Libraries of the University of Nebraska – Lincoln. <https://digitalcommons.unl.edu/etas/18/>
38. Simić, M. (2015). Pop–ap konstrukcije. *Časopis odseka Primenjena grafika Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu*, 8, 56–61. <https://web.archive.org/web/20200219085822/http://www.fpu.bg.ac.rs/izdavastvo/img/Signum8.pdf>
 39. Stakić, M. (2014). The specifics of children's literature in the context of genre classification. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(19), 243. <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/4250>
 40. Stričević, I. (2006). Izvod iz projekta: *Čitajmo im od najranije dobi*. Hrvatsko knjižničarsko društvo i Komisija za knjižnične usluge za djecu i mlade. https://nkb.hr/images/2020/citajmo_im_od_najranije_dobi.pdf
 41. TYC. (2024). Message from TYC Editorial Team. *Teaching Young Children*, 17(2), pp. 1. <https://www.naeyc.org/resources/pubs/tyc/winter2024/message-from-tyc-team>
 42. Vandormael, C., Schoenhals, L., Filippa, M. & Borradori Tolsa, C. (2019). Language in preterm born children: Atypical development and effects of early interventions on neuroplasticity. *Neural. Plast.*, 2019, 6873270. <https://doi.org/10.1155/2019/6873270>
 43. Verdonik, M. (2015). *Slikovnica – prva knjiga djeteta*. Nastavni materijal, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci. https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf
 44. Vizek–Vidović, V. & Hrabar, D. (1999). *Čitajmo djeci za laku noć*, Priručnik za odgojitelje i roditelje djece predškolske dobi, Zagreb:UISP.
 45. Zalar, D., Kovač–Prugovečki, S. & Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete, Kričička i metodička bilježnica 2*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
 46. Zhan, C. (2023). Book matters: The effect of Cocky's Reading Express on student performance. *Economics of Education Review*, 94, 102395. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2023.102395>

SPISAK SLIKA

Slika 1. Naslovna strana prve dječje knjige autora John-a Cotton-a, izdanja iz 1646. (lijevo) i 1656. godine (desno) (Royster, 2013)	14
Slika 2. Naslovna strana prve dječje slikovnice iz 1658. godine, autor Jan Amos Komenski (https://mostre.cab.unipd.it/fondopicile/it/50/un-best-seller-europeo-d-altri-tempi-l-orbis-sensualium-pictus-di-jan-amos-comenius)	15
Slika 3. Primjer slikovnice liporelo (harmonika) (Ramos, 2019)	19
Slika 4. Primjer slikovnice Pop-ap (Simić, 2015)	20
Slika 5. Vrste slikovnica prema Majhut & Zalar (2012)	20
Slika 6. Primjeri naslovnih strana edukativnih slikovnica	22
Slika 7. Rezultati PISA testiranja za Crnu Goru za period 2006–2022. i OECD prosjek za 2022. godinu	29
Slika 8. Procentualna distribucija ispitanika (vaspitačica) prema sedmičnoj učestalosti čitanja djeci u posmatranim vrtićima	35
Slika 9. Procentualna distribucija ispitanika (vaspitačica) prema dnevnoj učestalosti čitanja djeci u posmatranim vrtićima	36
Slika 10. Procentualna distribucija vrsta slikovnica koje vaspitačice najčešće čitaju djeci predškolske dobi	38
Slika 11. Najčešća (gornji dio slike) i najrjeđa (donji dio slike) aktivnost djece koju ispoljavaju tokom ili nakon čitanja slikovnice, prema mišljenju njihovih vaspitačica	41
Slika 12. Pregled broja vaspitačica (%) u vezi njihovog mišljenja o uticaju opremljenosti radnog prostora pisanim i drugim materijalom za razvoj predčitalačkih vještina kod djece	43
Slika 13. Najčešća (gornji dio slike) i najrjeđa (donji dio slike) aktivnost djece koju ispoljavaju kao pokazatelj interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju	45

Slika 14. Procentualni pregled broja odgovora vaspitačica na pitanje da li radni objekat/radna soba posjeduje biblioteku.....	47
Slika 15. Procentualni pregled broja odgovora vaspitačica koliko čitanje slikovnica djeci predškolske dobi doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige	48
Slika 16. Pregled učestalosti (%) roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci	50
Slika 17. Pregled procentualne sedmične učestalosti roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci	51
Slika 18. Pregled procentualne dnevne učestalosti roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci.....	52
Slika 19. Pregled odgovora roditelja (%) na pitanje da li tokom ili nakon čitanja razgovaraju s djetetom o priči ili slikama	54
Slika 20. Pregled odgovora roditelja (%) na pitanje koliko slikovnica ima njegovo dijete	55
Slika 21. Odgovor roditelja na pitanje imaju li saznanja da se slikovnice čitaju u vrtiću, izraženo u procentima	56
Slika 22. Odgovor roditelja na pitanje da li su upoznati o značaju čitanja slikovnica djeci, izraženo u procentima	58
Slika 23. Procentualni pregled broja odgovora roditelja koliko čitanje slikovnica djeci predškolske dobi doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige	61

SPISAK TABELA

Tabela 1. Funkcije slikovnice, prema Čačko (2000)	17
Tabela 2. Ukupan i validan broj ispitanika u vrtićima JPU "Ljubica Popović"	33
Tabela 3. Pregled broja vaspitačica prema sedmičnoj učestalosti čitanja slikovnica djeci u vrtićima	34
Tabela 4. Pregled broja vaspitačica prema dnevnoj učestalosti čitanja slikovnica djeci u vrtićima	36
Tabela 5. Vrste slikovnica koje vaspitačice najčešće čitaju djeci predškolske dobi	37
Tabela 6. Najčešće dječje aktivnosti kao pokazatelji predčitalačke motivisanosti	39
Tabela 7. Pokazatelji zainteresovanosti djece za radnju priče koja mu se čita	41
Tabela 8. Manifestovanje uticaja opremljenosti radnog prostora pisanim i drugim materijalom za razvoj predčitalačkih vještina kod djece	42
Tabela 9. Pokazatelji interesovanja i ljubavi prema slikovnici i čitanju predškolske djece	44
Tabela 10. Pregled broja odgovora vaspitačica na pitanje da li vrtić/radna soba posjeduje biblioteku	46
Tabela 11. Pregled procjene vaspitačica koliko čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige.....	48
Tabela 12. Odgovor roditelja na pitanje da li svojoj djeci čitaju slikovnice	49
Tabela 13. Sedmična učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci	51
Tabela 14. Dnevna učestalost roditelja čitanja slikovnica svojoj djeci	52
Tabela 15. Pregled odgovora roditelja na pitanje da li tokom ili nakon čitanja slikovnice razgovaraju sa svojom djecom o priči i slikama	53
Tabela 16. Pregled odgovora roditelja na pitanje koliko slikovnica ima njegovo dijete....	54
Tabela 17. Pregled odgovora roditelja na pitanje imaju li saznanja da se slikovnice čitaju u vrtiću	56

Tabela 18. Pregled odgovora roditelja na pitanje da li su upoznati o značaju čitanja slikovnica djeci	57
Tabela 19. Pregled odgovora roditelja na pitanje koje aktivnosti realizuju u porodičnom okruženju s ciljem razvoja motivacije djeteta prema čitanju	59
Tabela 20. Pregled procjene vaspitačica koliko čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige	60

Prilog 1.

ANKETNI UPITNIK ZA VASPITAČE

Draga kolegice,

Molim Vas da odvojite vrijeme i odgovorite na anketna pitanja. Anketa je anonimna, odnosi se na djecu uzrasta 4 do 6 godina, a dobijeni podaci koristiće se isključivo za potrebe izrade master rada: *Uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu*. Molim Vas da odgovorite iskreno, jer jedino tako će dobijeni rezultati biti kvalitetni.

Unaprijed hvala!

Marija Šofranac, studentkinja Filozofskog fakulteta u Nikšiću

Naziv vrtića_____.

1. Poznato je da vaspitači čitaju djeci u vrtićima. Kolika je sedmična učestalost čitanja različitih vrsta slikovnica u vašoj grupi?

- a) 1 dan.
- b) 2 do 3 dana.
- c) Svaki dan.

.....
Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

2. Kolika je dnevna učestalost čitanja slikovnica?

- a) 10 do 20 minuta.
- b) 20 do 30 min.
- c) Više od 30 minuta.
- d) Zavisi od interesovanja djece.

.....
Vaš komentar:

3. Koje vrste slikovnica najčešće birate za uzrast 4 do 6 godin?

- a) Tradicionalne literarne slikovnice.
- b) Literarne slikovnice novijeg datuma.
- c) Informativne (naučno-popularne) slikovnice.
- d) Strip slikovnice.

.....
Vaš komentar:

4. Zaokružite slovo ispred aktivnosti koje djeca u vašoj grupi ispoljavaju, odnosno pokazuju predčitačku motivaciju.

- a) Donose Vam slikovnicu i traže da im se čita.
- b) Traže da se ista priča ponovo čita.
- c) Uočavaju štampane materijale i natpise u okruženju i nastoje da otkriju njihovo značenje i značaj.
- d) Uočavaju posebna slova (krupni natpisi, reklame...) u okruženju i traže da im se kaže naziv slova.
- e) Traže da učestvuju u slanju poruka (npr. potpis na crtežu, pismo baki, sestri, tati...).

.....
Vaš komentar:

5. U razgovoru tokom ili nakon čitanja slikovnice, kako djeca ispoljavaju zainteresovanost za radnju priče koja mu se čita? Ponuđene odgovore poredajte od 1 do 4 tako što ćete brojem 1 označiti najčešću aktivnost, a brojem 4 onu koja se najrjeđe javlja.

- _____ Postavlja pitanja.
- _____ Dopunjava i tumači tekst.
- _____ Ponavlja zapamćeni tekst.
- _____ Predviđa događaje koji slijede.

Vaš komentar:

6. Ako u Vašem vrtiću/radnoj sobi postoji prostor organizovan tako da podstiče razvoj pretčitačkih vještina (postoji mnoštvo pisanog materijala tj. slikovnice i druge knjige, lako dostupan pribor za pisanje (olovke, flomasteri), pristup računaru, mogućnost organizacije različitih oblika rada i primjene različitih metoda i tehnika rada), onda primjećujete da:

- a) Djeca razumiju značaj pisanog jezika za sporazumijevanje, saznavanje novog i zabavu.
- b) Stvaraju naviku korišćenja pisanog materijala za dobijanje informacija (uz Vašu pomoć).
- c) Stvaraju naviku za slušanje i uživanje u lijepoj književnosti.
- d) Ništa od svega navedenog.

Molimo Vas da zaokružite slovo ispred odgovora koji su za Vaš radni prostor i grupu s kojom radite relevantni.

Vaš komentar:

7. Dijete uzrasta 4 do 6 godina, interesovanje i ljubav prema slikovnici i čitanju manifestuje na više načina:

- _____ Samo bira slikovnicu kao aktivnost (lista, razgleda, pripovijeda na osnovu knjige...)
- _____ Voli da drži i razgleda slikovnicu
- _____ Traži da mu se čita
- _____ S interesovanjem i radošću sluša vaspitača dok mu čita
- _____ Zapitkuje vaspitača prilikom čitanja.

Ponuđene odgovore poredajte od 1 do 5 tako što ćete brojem 1 označiti najčešću aktivnost, a brojem 5 onu koja se najrjeđe javlja.

Vaš komentar:

8. Biblioteke su dio ambijenta u kojem djeca borave, pa (zaokružite ponuđeni odgovor):

- a) Objekat u kojem radite posjeduje biblioteku za djecu opremljenu slikovnicama različitih vrsta:
DA NE
- b) U Vašoj radnoj sobi postoji biblioteka namijenjena djeci: DA NE

Vaš komentar:

9. Prema Vašem iskustvu i procjeni, koliko čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige?

- a) U značajnoj mjeri (stvara se navika "druženja" s knjigom, prepoznaju čari čitanja...).
- b) Djelimično, slikovnica nije presudna.
- c) Malo.
- d) Uopšte ne doprinosi.

Vaš komentar:

Prilog 2.

ANKETNI UPITNIK ZA RODITELJE

Poštovani roditelji,

Molim Vas da odvojite desetak minuta i zaokružite ponuđene odgovore na anketna pitanja. Anketa je anonimna, odnosi se na djecu uzrasta 4-6 godina, a dobijeni podaci koristiće se isključivo za potrebe izrade master rada: *Uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu*. Molim Vas da odgovorite iskreno, jer jedino tako će dobijeni rezultati biti kvalitetni.

Unaprijed hvala!

Marija Šofranac, studentkinja Filozofskog fakulteta u Nikšiću

1. Da li svojoj djeci čitate slikovnice?

- a) Često.
- b) Povremeno.
- c) Rijetko.

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

2. Kolika je sedmična učestalost čitanja slikovnica?

- a) 1 dan.
- b) 2-3 dana.
- c) Svaki dan.

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

3. Kolika je dnevna učestalost čitanja slikovnica?

- a) 10-20 minuta.
- b) 20-30 min.
- c) Zavisi od interesovanja djeteta.

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

4. Da li tokom ili nakon čitanja razgovarate s djetetom o slikovnici (priči i slikama)?

- a) Rijetko.
- b) Ponekad.
- c) Često.
- d) Nikad.

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

5. Koliko slikovnica ima Vaše dijete?

- a) Ni jednu.
- b) Do 10.
- c) Više od 10.

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

6. Imate li saznanja da se slikovnice čitaju u vrtiću?

- a) Da, dijete me obavijestilo.
- b) Da, vaspitačica me obavijestila.

d) Nemam saznanja.

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

7. Da li ste upoznati o značaju čitanja slikovnica djeci?

a) Ne.

b) Djelimično.

c) Da, jer sam se interesovala/interesovao o tome.

d) Da, vaspitačica me obavijestila o važnosti čitanja slikovnice djeci.

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

8. Koje od navedenih aktivnosti realizujete u porodičnom okruženju? Zaokružite slovo ispred onih odgovora koje smatrate odgovarajućim.

a) Čitanje slikovnica i priča realizujemo uz igru i u prijatnoj atmosferi.

b) Stvaramo naviku čitanja djetetu u određeno vrijeme (poslije ručka, uveče, prije spavanja..).

c) Ponekad posjetimo biblioteku kako bi pregledali ili posudili knjigu.

d) Nastojim da budem uzor ponašanja, kako bi se dijete ugledalo na roditelja koji redovno čita.

e) Rijetko sprovodim aktivnosti za razvoj motivacije djeteta prema čitanju.

Vaš komentar:

9. Prema Vašem iskustvu i procjeni, koliko čitanje slikovnica djeci tokom predškolskog perioda doprinosi formiranju budućeg čitaoca i ljubitelja knjige?

a) U značajnoj mjeri (stvora se navika "druženja" s knjigom, prepoznaju čari čitanja...).

b) Djelimično, slikovnica nije presudna.

c) Malo.

d) Uopšte ne doprinosi.

Vaš komentar:

Crna Gora
Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

Adresa: Vaka Đurovića b.b.
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 410 100
fax: +382 20 410 101
www.gov.me/mps

Broj: 04/2-01-602/24-4074/4
Podgorica, 19. jun 2024. godina

MARIJA ŠOFRANAC

Podgorica

Uvažena gospođo Šofranac,

Povodom Vašeg obraćanja Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija molbom za saglasnost za realizaciju istraživanja u cilju izrade master rada „Uticaj slikovnice na formiranje budućih čitalaca u predškolskom periodu“, obratili smo se Zavodu za školstvo koji je nakon razmatranja dokumentacije dao pozitivno mišljenje za realizaciju. Istraživanje je namijenjeno vaspitačima i roditeljima djece uzrasta od četiri do šest godina u JPU „Ljubica Popović“, Podgorica.

Cijeneći značaj istraživanja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je saglasno da se realizuje u navedenoj predškolskoj ustanovi.

U saradnji sa direktoricom ustanove aktivnosti treba realizovati tako da ne utiču na redovno odvijanje obrazovno-vaspitnog procesa.

Prilog: Mišljenje Zavoda za školstvo broj 02/3-041/24-1183/2 od 18. juna 2024. godine.

S poštovanjem,

DRŽAVNI SEKRETAR

Dragan BOJOVIĆ